

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
УЛУТТУК БАНКЫ**

**2016-жылдын III чейрегиндеги
акча-кредит саясаты жөнүндө отчет
(Кыргыз Республикасында инфляция боюнча
баяндама)**

**Бишкек
2016-жылдын ноябрь айы**

Акча-кредит саясаты жөнүндө отчет (Кыргыз Республикасында инфляция боюнча баяндама) Улуттук банк тарабынан чейрек сайын жарыяланып турат. Коомчулукка Улуттук банктын инфляциянын негизги факторлорун иликтөөгө жана болжолдоого жана тышкы чөйрөдө жана Кыргыз Республикасында экономикалык жагдайдын өнүгүүсүнө баа берүүлөргө негизденген акча-кредит саясаты жагында чечимдери жөнүндө маалымдоо отчеттун максаты болуп саналат.

Кыргыз Республикасында акча-кредит саясаты

Тиешелүү акча-кредит саясатын жүргүзүү аркылуу баа туруктуулугуна жетишүү жана колдоо **акча-кредит саясатынын максаты болуп саналат.**

Акча-кредит саясатынын негизги инструменти – Улуттук банктын эсептик чени. Жүргүзүлүп жаткан акча-кредит саясатынын натыйжалуулугун өркүндөтүү жана жогорулатуу максатында 2014-жылы Улуттук банк акча-кредит саясаттын жаңы негизине – пайыздык чендерди таргеттөө режимине өткөн. Кредиттик ресурстардын банктар аралык рыногун өнүктүрүүгө жана экономиканын реалдуу секторун колдоого багытталган, акча-кредит саясатынын пайыздык каналынын ишине таасирди күчөтүү максаты болуп саналган.

Акча-кредит саясатынын сандык көрсөткүчү – инфляцияны орто мөөнөттүү мезгилде 5-7-пайыз чегинде чектеп туруу. Акча-кредит саясатын иштеп чыгуу жана ишке ашыруу 2013-2017-жылдардын мезгелине Кыргыз Республикасынын туруктуу өнүктүрүүнүн улуттук стратегиясынын жана Акча-кредит саясатынын орто мөөнөткө каралган негизги багыттарынын алкагында жүзөгө ашырылат.

Улуттук банктын акча-кредит саясаты келечекке багытталган болуп саналат, анткени акча-кредит саясаты жагында кабыл алынган чечимдердин өлкөнүн негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрүнө таасири лаг менен (болжолдуу 6-8 чейрек) өтөт. Акча-кредит саясатын иштеп чыгуу Кыргыз Республикасында жана тышкы чөйрөдө экономикалык жагдайдын өнүгүүсүнүн макулдашылган жана экономикалык жактан негиздүү болжолдоосунун натыйжасында алынган кыска мөөнөттүү жана орто мөөнөттүү мезгилдерге инфляция боюнча болжолдоолордун негизинде жүзөгө ашырылат.

Коммуникациялык саясат Улуттук банктын акча-кредит саясатынын негизги инструменттеринин бири болуп саналат. Калайык калкка маалымдоо жана тийиштүү инфляциялык күтүүлөрдүн калыптанышына өбөлгө түзүү максатында Улуттук банк тарабынан үзгүлтүксүз негизде пресс-релиздер чыгарылып, акча-кредит саясат маселелери боюнча пресс-конференциялар өткөрүлүп турат. Улуттук банктын өлкөдөгү күндөлүк жана күтүлүп жаткан макроэкономикалык жагдай боюнча баа берүүсү Акча-кредит саясаты жөнүндө отчетто (Кыргыз Республикасында инфляция боюнча баяндама) ар бир чейректин үчүнчү айынын башталышында жарыяланып турат. Улуттук банк Башкармасынын эсептик чендин өлчөмү тууралуу маселелер боюнча отурумдарынын графиги банктык расмий веб-сайтында жарыяланат.

2016-жылдын III чейреги үчүн Акча-кредит саясаты жөнүндө отчет (Кыргыз Республикасында инфляция боюнча баяндама) Улуттук банк Башкармасынын 2016-жылдын “28” ноябрындагы № 46/1 токтому менен жактырылган

Мазмуну

Резюме (кыскача маалымат)	5
1-глава. Тышкы чөйрө.....	7
1.1. Негизги соода өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү	7
1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыногу	10
2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү	12
2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногундагы суроо-талап жана сунуш	12
2.2. Тышкы сектор	16
3-глава. Акча-кредит саясаты	19
3.1. Акча-кредит саясаттын ишке ашыруу	19
3.2. Финансы рыногунун инструменттери	22
3.3. Монетардык индикаторлор динамикасы	25
4 глава. Инфляция динамикасы	26
4.1. Керектөө бааларынын индекси.....	26
4.2. Болжолдоону факт менен салыштыруу	27
5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо	28
5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө болжолдоо.....	28
5.2. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо.....	31
1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр.....	36
2-тиркеме. Глоссарий	37
3-тиркеме. Кыскартуулардын тизмеси.....	39

Резюме (кыскача маалымат)

2016-жылдын баш жагынан тартып байкалган инфляция деңгээлинин төмөндөө тенденциясы отчеттук мезгил ичинде да уланган. 2016-жылдын сентябрь айында өлкө ичинде керектөө бааларынын жалпы деңгээли жылдык мааниде алганда 0,3 пайызга төмөндөгөн (2016-жылдын сентябрь айы/2015-жылдын сентябрь айы), ошол эле учурда өтүп жаткан жылдын баш жагына карата инфляция 3,4 пайызды түзгөн эле. 2016-жылдын январь-сентябрь айлары ичинде инфляциянын орточо жылдык мааниси 0,7 пайыз деңгээлинде түптөлгөн. Баалардын жылдык индексинин төмөндөөсү баардык товардык топтордо, өзгөчө азык-түлүк товарларга баанын кыйла арзандашы белгиленген.

Инфляция көрсөткүчүнүн төмөндөшүнө акча-кредит чөйрөсүндө көрүлгөн чаралар, ошондой эле сунуштоонун тышкы жана ички факторлордун күчөтүлүшү таасирин тийгизген (азык-түлүккө жана чийки затка дүйнөлүк жана ички төмөн баалардын сакталышы, өтүп жаткан жыл ичинде жергиликтүү айыл чарба өндүрүшүнүн өсүшү). Ички суроо-талаптын жай арымда калыбына келиши да Кыргыз Республикасында инфляцияны чектеген фактор болуп саналат.

2016-жыл жыйынтыгы боюнча КБИнин өсүшү (бир мезгилге карата) 0,5 пайыз деңгээлинде болжолдонууда (2016-жылдын декабрь айы/2015-жылдын декабрь айына карата – 0 пайызга жакын). Орто мөөнөттүк келечекте анча жогору эмес инфляциялык тобокелдиктер жана учурда экономиканын өнүгүү тенденциясы шартында жылдык инфляция көрсөткүчү 5-7 пайыз орто мөөнөттүк максаттуу көрсөткүч чегинде катталаары күтүлүүдө.

Өлкө экономикасында алгылыктуу өсүш арым белгиленген. 2016-жылдын 9 айынын жыйынтыгы боюнча¹ өлкөнүн экономикасы 2,0 пайызга өскөн, ошол эле учурда 2016-жылдын биринчи жарым жыл жыйынтыгында 2,3 пайызга төмөндөө байкалган. “Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканасын эске албаганда, ИДӨнүн өсүшү 3,1 пайызды түзгөн. Өнөр жай өндүрүшүнүн кыскарышы өлкө экономикасынын өсүш арымына ооздуктоочу таасир тийгизүүдө. ИДӨнүн өсүшүнө алгылыктуу салым кошкон негизги секторлор катары айыл чарба сектору, курулуш жана соода секторлору белгиленген.

Соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө айрым бир экономикалык жагдайлардын сакталып турушу жергиликтүү продукцияга тышкы суроо-талапты чектөөдө. Өлкөнүн тышкы соода жүгүртүүсү² 2016-жылдын январь-сентябрь айлары ичинде 3,8 млрд АКШ долларын түзгөн, бул өткөн жылда катталган көрсөткүчтөн 8,8 пайызга аз, мында товарлар экспорту да 13,5 пайызга төмөндөп, ал эми товарлар импорту 6,7 пайызга кыскарган. Натыйжада республиканын соода балансынын тартыштыгы 1,5 млрд АКШ доллары чегинде калыптанган.

2016-жылдын январь-сентябрь айларынын жыйынтыгы боюнча мамлекеттик бюджет 16,8 млрд сом же ИДӨгө карата 5,4 пайыз өлчөмүндө тартыштык менен аткарылган (2015-жылдын ушул эле мезгилинде бюджет профицити 3,2 млрд сом же ИДӨгө карата 1,1 пайыз чегинде катталган). Бюджет тартыштыгына, эң башкысы, капиталдык чыгашалардын жана эмгекке төлөөгө, субсидияларды жана социалдык жөлөк пулдарды төлөөгө чыгашалардын өсүшү таасирин тийгизген.

Ички валюта рыногунда сомдун бекемделиши тенденциясы уланган. 2016-жылдын январь-сентябрь айлары ичинде улуттук валюта 10,5 пайызга бекемдеген. Улуттук банк 2016-жылдын III чейреги ичинде валюта тооруктарында алмашуу курсунун кескин өзгөрүүсүн текшилөө максатында гана катышкан. Улуттук банк

¹ УСКнын алдын ала маалыматы боюнча.

² УСКнын жана Улуттук банктын кошумча баа берүүлөрүн эске алуу менен ФОБ баасында алдын ала алынган маалыматтар.

тарабынан сатылып алынган чет өлкө валютасынын таза көлөмү 12,9 млн АКШ долларын түзгөн.

1-глава. Тышкы чөйрө

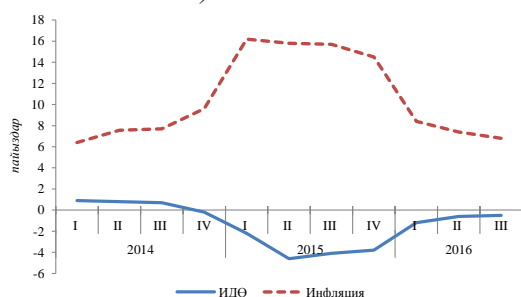
1.1. Негизги соода өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү

Тышкы экономикалык чөйрөдө жагдай ар тараптуу түптөлгөн. Көпчүлүк коңшу өлкөлөрдүн экономикасында алгылыктуу тенденция катталган, бирок мурдагыдай эле, тышкы ооздуктоочу факторлордун таасири сакталып турган. Россияда ИДӨнүн төмөндөө арымы басандагандыгына карабастан, калктын айкын кирешесинин азайышы менен шартталган ички суроо-талап төмөн бойдон калууда, ошону менен бирге эле баанын өсүшүн ички суроо-талап, орус рублинин бекемделиши, ошондой эле азык-түлүккө жана энергопродукцияларына дүйнөлүк баанын турукташуусу сыяктуу факторлор чектеген. Казакстанда ички суроо-талаптын анча жогору болбошу шартында, ички каржылоо булактарынын эсебинен негизги капиталга инвестициялардын көбөйүшү экономикалык өсүшкө таасирин тийгизген, ошондой эле тенгенин нарксыздашы баанын жогорулоосун шарттаган.

Россия

1.1.1-график. Россияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүшү

(жылдык мааниде)

Булагы: Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлиги, «Блумберг» МА

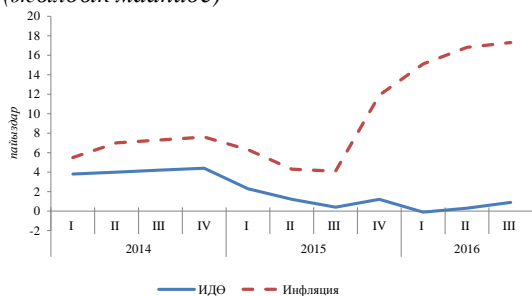
2016-жылдын III чейрегинде Россиянын ИДӨ динамикасынын турукташуусу уланган: Россия экономикасынын басандашы (-)0,5 пайызга чейин төмөндөгөн. Иштеп чыгуу өндүрүшү, пайдалуу кен байлыктарды казып алуу, электр энергиясын өндүрүү жана бөлүштүрүү көлөмүнүн кыскарышы терс арымдын сакталышын шарттаган, ал эми газ жана суу тармагында өсүш катталган. Эксперттердин пикири боюнча, акыркы эки жыл ичинде Россия өкмөтүнүн өзгөрүлмөлүү валюта курсу саясатын жүзөгө ашыруу, айкын мааниде бюджеттик чыгашаларды кыскартуу жана Камдык фондулар каражатын пайдалануу менен банктарды кайра капиталдаштыруу сыяктуу экономикалык саясат чаралары экономиканын мунайга баанын төмөндөшүнө жана экономикалык санкцияларга ыңгайлашуу процессин жеңилдеткен.

2016-жылдын III чейрегинде инфляциянын басандоосу уланып, жылдык мааниде алганда 6,8 пайызды түзгөн. Суроо-талаптын начарлашы, орус рублинин бекемделиши, ошондой эле азык-түлүккө жана энергопродукцияларына дүйнөлүк баалардын турукташуусу баанын өсүшүн чектеген негизги факторлордон болгон. Өнөр жай жана айыл-чарба продукциясын өндүрүүчүлөрдүн баа динамикасы жалпы баа деңгээлине басандатуучу басымды көрсөткөн.

Казакстан

1.1.2-график. Казакстанда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүшү

(жылдык мааниде)

Булагы: Казакстан Республикасынын статистика боюнча агенттиги, Улуттук банктын эсептөөлөрү

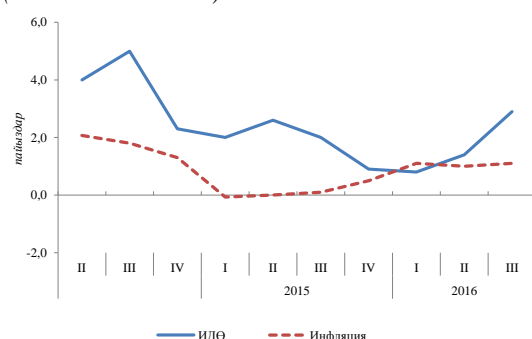
(7,0 пайызга) менен айыл чарбасы (4,9 пайызга) жана транспорт чөйрөсүндө (4,0 пайызга) жогорулоосу экономиканын өсүшүнө негизги салымды кошкон.

2016-жылдын III чейреги ичинде инфляциянын жылдык мааниси 17,3 пайыз деңгээлинде түптөлгөн. Улуттук валютанын кыйла нарксыздашынын ички баага таасиринин сакталып турушу, ошондой эле импорттук продукцияны керектөө жогору үлүштү ээлегендиктен импортко баанын өсүшү инфляциянын негизги факторлорунан болгон.

АКШ

1.1.3-график. АКШда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүшү

(жылдык мааниде)

Булагы: АКШнын Соода министрлиги, АКШнын Эмгек министрлиги, «Рейтер» МА

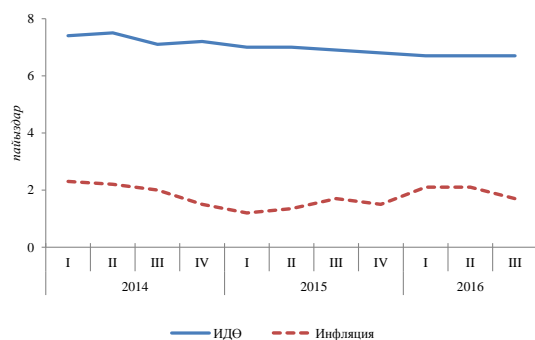
Өтүп жаткан жылдын III чейрегинде АКШда экономикалык өсүш арымынын жогорулоосу байкалган, бул биринчи жарым жыл ичиндеги жай өсүш арымын компенсациялаган. АКШнын ИДӨсү III чейректе өткөн чейректегиге караганда жылдык арымда эсептөөдө 2,9 пайызга жогорулаган, мында экономиканын өсүш арымы өткөн жылдын тиешелүү чейрегине салыштырганда 1,5 пайызды түзгөн. II чейрекке салыштырганда өсүш арымы басандагандыгына карабастан, керектөө чыгашаларынын өсүшү экономикалык жигердүүлүккө түрткү берген факторлордун биринен болгон. Экспорт олуттуу жогорулаган, экономисттер мындай жагдайдын себептеринин бири катары соя бурчагын экспорттоо көлөмүнүн кыйла өсүшүн белгилешкен, бул убактылуу болуп саналат, бирок ошол эле учурда жыл башынан тартып америка валютасы да нарксыздаган. Өткөн чейректерде төмөндөгөн товардык-материалдык баалуулуктарды сатып алууга чыгашалар III чейректе өскөн.

2016-жылдын сентябрь айында өткөн жылдын тиешелүү айына карата керектөө баа индексинин өсүшү 1,5 пайызды түзгөн. Мындай төмөн инфляция отун-энергетика тобуна кирген товарларга баанын жылдык мааниде алганда 2,9 пайызга төмөндөшү жана азык-түлүк товарларына баанын 0,3 пайызга бир аз арзандашы менен түшүндүрүлөт. АКШнын ФРСинин ориентири болуп саналган өздүк керектөөгө чыгаша бааларынын базалык индекси 1,7 пайыз деңгээлинде катталган, бул 2,0 пайыздык ориентирден төмөн.

¹Казакстан Республикасынын УЭМ алдын ала маалыматы боюнча

Кытай

1.1.4-график. Кытайда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүшү
(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

Булагы: Кытай Эл Республикасынын Улуттук статистика бюросу, «Блумберг» МА

белгиленип, чекене сатуунун өсүш арымы бир аз жогорулагандыгы белгиленген, ал эми өнөр жай өндүрүшүнүн өсүш арымы бир аз төмөндөгөн.

Кытайда сентябрь айында керектөө баа индексинин жылдык өсүш арымы август айындагы 1,3 пайыздан 1,9 пайызга чейин жогорулаган, бирок ал Кытай Эл Республикасынын өкмөтү тарабынан “болжолу менен 3 пайыз” деңгээлинде белгиленген максаттуу көрсөткүчтөн кыйла төмөн катталган. Сентябрь айы ичинде керектөө баалары азык-түлүк товарлары, кийим-кече жана бут кийимдин кымбатташынын эсебинен 0,7 пайызга өскөн.

Кытайда жигердүүлүктүн өсүш арымынын турукташуусу белгиленген. Өтүп жаткан жылдын I, II жана III чейректеринде Кытай ИДӨсүнүн өсүшү өткөн жылдын ушул эле чейректерине салыштырганда 6,7 пайызды түзгөн. Бул өлкө бийлиги тарабынан көрүлгөн демилгелөө чаралары менен түшүндүрүлөт. Мамлекеттик инвестициялардын өсүш арымы өтүп жаткан жылдын III чейрегинде 20 пайыздан жогору болгон, бул негизинен жеке инвестициялардын өсүш арымынын басандоосун компенсациялаган, ошондой эле экономиканы кредиттөөнүн кыйла өсүшү катталган. Мындан тышкары, кыймылсыз мүлк рыногунда жигердүүлүктүн күч алышы

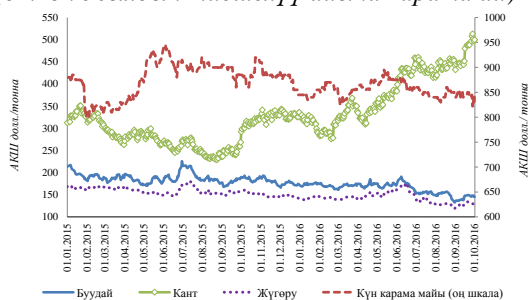

1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыногу

Тышкы азык-түлүк товарлары жана чийки зат рыногунда түптөлгөн алгылыктуу шарттар бүтүндөй ички баалардын өсүшүн чектеген. КБИ куржунунда бул продукт аз үлүштү ээлегендиктен кантка баанын өсүшү чектелген. Мунай рыногунда белгилүү бир өзгөрүлмөлүү баалардын оң динамикасы белгиленген.

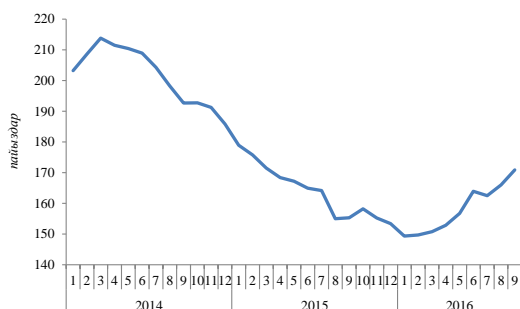
Азык-түлүк рыногу

1.2.1-график. Азык-түлүк товарларына баа динамикасы
(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

саналган бул өлкөдө алгылыксыз аба-ырайы шарттары, Азия өлкөлөрүндө кантты сунуштоо көлөмүнүн төмөндөшү жөнүндө маалымат менен бирге бул продукттун наркын жогорулаткан.

1.2.2-график. ФАО азык-түлүк баа индексинин динамикасы

ал эми рапс майына баа өзгөрүлмөлүү болгондугуна карабастан, төмөндөөгө ык койгон.

Июль айындагы бир аз төмөндөөнү эске албаганда, ФАО (Food and agriculture organization) азык-түлүк баа индекси өтүп жаткан жылдын баш жагынан тартып жогорулаган. Канттын кыйла кымбатташы, күн карама майына, эт жана сүт азыктарына баа индексинин өсүшүнөн улам, III чейректе индекстин орточо мааниси II чейрекке салыштырганда 5,5% пайызга жогорулаган.

Дүйнөлүк рыноктордо негизги азык-түлүк товарларына баа динамикасы III чейректе ар тараптуу түптөлгөн. Дан эгиндерине жана күн карама майына баа төмөндөп, башка өсүмдүк майларга, кантка жана эт-сүт азыктарына баа кымбаттаган.

Отчеттук чейрек ичинде бразилия реалынын АКШ долларына карата бекемделгендиги байкалган, бул бразилия кантына экспорт баасынын жогорулоосун шарттаган. Кантты ири өндүрүүчү болуп

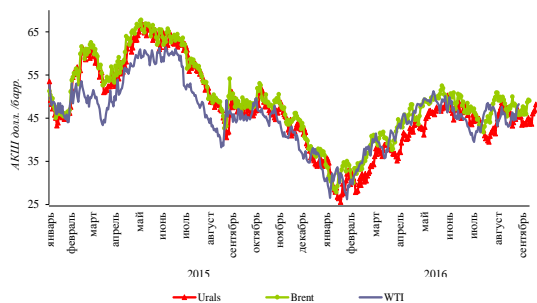
Дан эгиндери рыногунда ыңгайлуу конъюнктура буудайга жана жүгөрүгө баанын төмөндөшүн шарттаган. ФАОнун баа берүүсү боюнча, өтүп жаткан жыл ичинде дүйнөлүк буудай, ошондой эле жүгөрү түшүмү да эң жогорку болуп саналат. Россия жана Казакстанда да дан эгиндерин жогору көлөмдө алуу жана экспорттоо күтүлүүдө.

Өсүмдүк майларынын ичинен пальма майы жана соя майы бир аз кымбаттаган, бул мурда болжолдонгондон азыраак өндүрүлүшү менен шартталган. Мында күн карама майына баа динамикасы бүтүндөй алганда төмөндөп,

Энергопродукциялар рыногу

1.2.3-график. Мунайга баа динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)

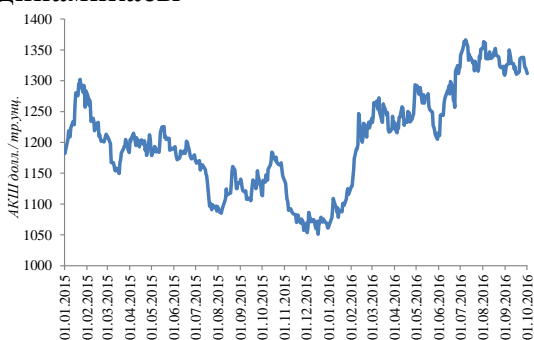
2016-жылдын III чейрегинде дүйнөлүк мунай рыногунда баанын жогорулоо динамикасы сакталып, болжолу менен 45 АКШ доллары чегинде өзгөрүлүп турган. Мунайдын негизги түрлөрүнө (Urals, Brent, WTI) баа баррелине 39,5-50,9 АКШ доллары чегинде катталган. 2016-жылдын III чейрегинде II чейрекке караганда Brent маркасындагы мунайга орточо баа өзгөрүүсүз калып, 47,0 АКШ долларын түзгөн, мында өткөн жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда баа 8,4 пайызга төмөндөгөн.

Отчеттук чейректин башында Кытайдын мунайга суроо-талабынын өсүшү менен шартталган баанын өсүшү сентябрь айынан тартып төмөндөй баштаган, бул АКШда сезондук суроо-талаптын кыскарышы себебинен запастардын көбөйүүсүнүн натыйжасында түптөлгөн. Ошол эле учурда, 2016-жылдын сентябрь айынын акырында болуп өткөн ОПЕКтин отуруму жөнүндө жаңылыкка өзгөчө көңүл бурулган. Көпчүлүк аналитиктер үчүн ОПЕКтин мүчөлөрүнүн бир күн ичинде 32,5-33,0 млн баррелге чейинки көлөмдө мунай өндүрүүнү кыскартуу жөнүндө күтүлбөгөн чечими сентябрь айынын акырынан тартып андан ары өсүшкө өбөлгө түзгөн. Бул диапазон өтүп жаткан жылдын баш жагында картель көрсөткөн өндүрүү деңгээлине ылайык келет жана өндүрүш көлөмүнүн күнүнө 700 миң баррелге жакын мааниде кыскарышын болжолдойт.

Дүйнөлүк энергопродукциялар рыногуна баанын түптөлүшүнө дүйнөдө геосаясий жагдай, АКШ президентин шайлоо жыйынтыгы, учурда мунай запасынын жетиштүүлүгү олуттуу таасир тийгизгендиктен, келечекте баанын өсүшүнүн басандоо жана бир аз төмөндөө тенденциясы менен коштолгон өзгөрүлмөлүү динамикасы күтүлүүдө.

Алтын рыногу

1.2.4-график. Алтынга баа динамикасы

Булагы: ИА «Блумберг»

катталган, бул, металлга жогору баа белгиленгендиги менен түшүндүрүлөт.

Өтүп жаткан жылдын III чейреги ичинде алтынга баа жогору деңгээлде болгон. АКШда начар экономикалык жигердүүлүк көрсөткүчү жана андан улам АКШнын ФРСсынын базалык чендеринин салмактуу жана этият арымда рыноктук күтүүлөр алтындын инвестициялоо жөндөмдүүлүгүнө жогорулатуучу таасир тийгизген. Мындан тышкары, АКШ президентин шайлоого байланыштуу белгисиздик бул баалуу металл котировкаларына таасирин тийгизген. Алтынга суроо-талап төмөн деңгээлде

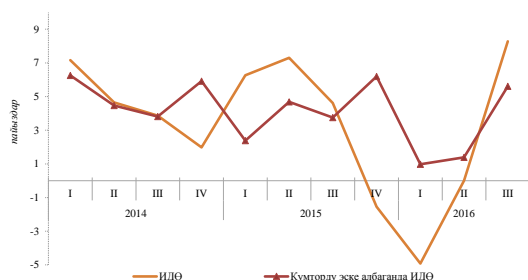
2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү

2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногундагы суроо-талап жана сунуш

III чейректе экономиканын алгылыктуу өсүш арымы калыбына келген. Акча которуулардын агылып кирүүсү жогорулагандыктан, биринчи жарым жыл жыйынтыгы боюнча ички суроо-талаптын өсүшү Кыргыз Республикасынын экономикасынын өнүгүү динамикасынын түптөлүшүнө алгылыктуу таасирин тийгизген. Ошого карабастан, жергиликтүү продукцияга тышкы суроо-талаптын төмөндөшү сакталып турат жана экономиканын өсүшүн чектеген таасирин тийгизүүдө.

Суроо-талап

2.1.1-график. ИДӨ динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

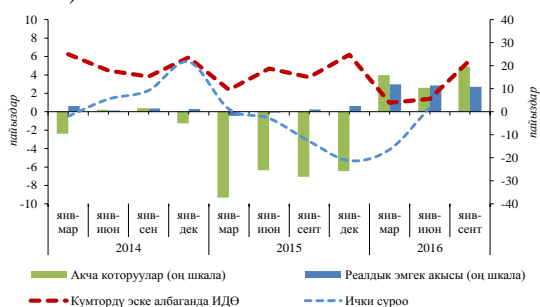
Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети

2016-жылдын III чейрегинде өлкөнүн экономикалык өсүш арымы терс көрсөткүчтөн оң көрсөткүчкө алмашкан. Ошону менен бирге эле, өнөр жай секторунда төмөндөө белгиленген, ал эң башкысы, “Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканасында өндүрүү көлөмүнүн кыскарышына байланыштуу болгон. II чейректе ички суроо-талап динамикасы өсүшкө ээ болгон, бул өлкөгө келген акча которуулардын көбөйүшүнө байланыштуу болгон.

III чейректе өсүш катталгандыгына карабастан, 2016-жылдын тогуз айынын жыйынтыгы боюнча өнөр жайында түптөлгөн төмөндөө ИДӨгө 0,7 пайыздык пункт чегинде терс салым кошкон. Өнөр жайындагы мындай динамика, эң башкысы, “Кумтөр” ишканасында өндүрүү көлөмүнүн кыскарышы менен шартталган. Айыл чарбасында, курулушта жана соодада өсүш катталган.

«Центерра Голд Инк.» компаниясынын пресс-релизине ылайык “Кумтөрдө” 2016-жылдын III чейрегинде өткөн жылдын III чейрегине (107,5 миң унция) салыштырганда 54,4 пайызга көбөйүү менен 166,0 миң унцияны түзгөн.

2.1.2-график. Ички суроо-талап жана акча которуулар динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил)

Булагы: Улуттук банк

Ички суроо-талап¹ алгылыктуу белгиленип, өтүп жаткан жылдын биринчи жарым жыл жыйынтыгы үчүн алдын ала алынган маалымат боюнча 2015-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 0,5 пайызга көбөйгөн. Мындай өсүш, негизги фондулардын дүңүнөн топтоо көлөмүнүн кыскарышынын (-1,5 пайыз) жана материалдык жүгүртүү каражаттары запасынын өзгөрүүсүнүн (-28,5 пайыз) эсебинен түптөлгөн терс дүңүнөн топтоо (-9,3 пайыз) менен коштолгон түпкү керектөөнүн өсүшүнө байланыштуу болгон (+2,9 пайыз). Ошону менен бирге эле, өткөн чейрекке салыштырганда, төмөндөө арымы басаңдаган, бул да алгылыктуу акча которуу динамикасына байланыштуу болгон (өтүп жаткан жылдын II жана

¹ 2016-жылдын III чейреги үчүн маалымат жок болгондугуна байданыштуу, өткөн мезгилдердеги маалыматтарга шилтеме келтирилген.

III чейректеринде өсүш арымы тиешелүүлүгүнө жараша 7,8 жана 34,4 пайызды түзгөн). Бүтүндөй алганда, 2016-жылдын баш жагынан тартып которуу системасы аркылуу жүзөгө ашырылуучу жеке адамдардын акча которууларынын алгылыктуу динамикасы белгиленген: 2016-жылдын январь-сентябрь айларында доллар эквивалентинде таза агылып кирүү 2015-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 19,6 пайызга жогорулаган.

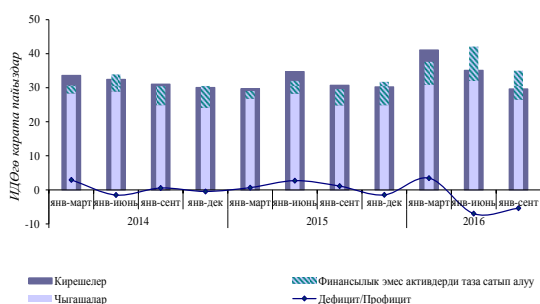
ИДӨ түзүмүндө керектөө негизги компонент катары сакталып, 121,1 пайызды түзгөн.

Мамлекеттик финансы сектору

2016-жылдын III чейрегинде мамлекеттик бюджетти тартыштык менен аткаруу сакталып калган. Жылдын тогуз айынын жыйынтыгы боюнча мамлекеттик бюджет 16,8 млрд сом же ИДӨгө карата 5,4 пайыз тартыштык менен аткарылган, бул эң башкысы, капиталдык чыгашалардын өсүшү менен шартталган (2015-жылдын ушул эле мезгилинде бюджет профицити 3,2 млрд сомду же ИДӨгө карата 1,1 пайызды түзгөн эле).

2.1.3-график. Мамлекеттик бюджетти аткаруу

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)

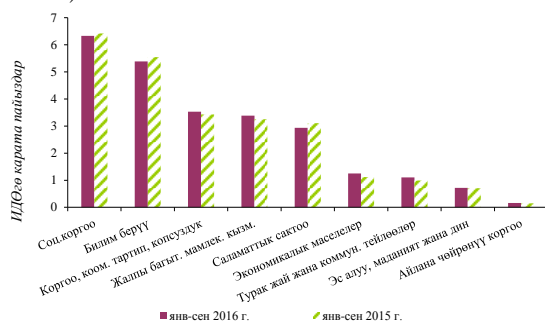
Булагы: Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы, Улуттук банк

2016-жылдын 9 айынын жыйынтыгы боюнча операциялык ишкердиктен мамлекеттик бюджеттин кирешелери 2015-жылдын ушул мезгилине салыштырганда 2,1 пайызга же 1,9 млрд сомго жогорулап, 91,8 млрд сомду же ИДӨгө карата 29,6 пайызды түзгөн. Мында, операциялык ишкердиктен кирешелердин өсүшү салыктык кирешелердин (9,2 пайыздык пункт) жана расмий трансферттердин (1,0 пайыздык пункт) эсебинен камсыздалган.

Операциялык ишкердикке мамлекеттик бюджеттен чыгашалар 2016-жылдын 9 айынын жыйынтыгы боюнча жылдык эсептөөдө 13,2 пайызга же 9,6 млрд сомго жогорулоо менен 82,2 млрд сомду же ИДӨгө карата 26,5 пайыз чегинде калыптанган. Мамлекеттик бюджет чыгашаларынын өсүшү, эң башкысы, Дүйнөлүк көчмөндөр оюнун өткөрүүгө, Ысык-Көл областындагы ипподромду, Балыкчы-Тамчы-Чолпон-Ата-Корумду жолдорун реконструкциялоону каржылоого, Бишкек-“Манас” эл аралык аэропорту жолдорун капиталдык ремонттоого жана Шанхай кызматташуу уюмуна мүчө мамлекеттердин өкмөт башчыларынын кеңешинин отурумун өткөрүүгө байланыштуу келип чыккан. Эмгекке төлөөлөр (эң башкысы, эмгек акы), субсидияларды жана социалдык жөлөк пулдарды төлөө боюнча чыгашалар күндөлүк чыгашалардын өсүшүнө кыйла салым кошкон. Билим берүүгө, жалпы маанидеги мамлекеттик кызматтарга, коргонууга, коомдук тартипке жана коопсуздукка, экономикалык маселелерге чыгашалар функционалдык классификация боюнча чыгашалар түзүмүндө чыгашалардын өсүшүнө олуттуу салым кошкон.

2.1.4-график. Мамлекеттик бюджетти аткаруу

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил)

Булагы: Кыргыз Республикасынын Финансы министрлигинин Борбордук казыналыгы, Улуттук банк

Финансылык эмес активдерди сатып алуу операцияларына бюджеттик каражаттардын таза агылып чыгуусу 26,3 млрд сом же ИДӨгө карата 8,5 пайыз чегинде түптөлгөн.

Республикалык бюджеттин киреше бөлүгүн аткаруу (салыктык кирешелер + салыктык эмес кирешелер + расмий трансферттер) 2016-жылдын 9 айынын жыйынтыгы боюнча 104,2 пайызды түзгөн, бул салыктык эмес кирешелерди топтоо планынын 125,9 пайызга, расмий трансферттердин – 4,8 эсеге аткарылышы менен камсыздалган. Салыктык кирешелерди топтоо планы 96,7 пайызга аткарылган.

Салык топтоо планы Мамлекеттик салык кызматы тарабынан 94,6 пайыз өлчөмүндө, ал эми Мамлекеттик бажы кызматы тарабынан – 100,4 пайызга аткарылган. 2016-жылдын 9 айынын жыйынтыгы боюнча республикалык бюджеттин чыгаша бөлүгү 79,7 пайызга аткарылган. Мында коргоого алынган статьяларга чыгашалар планы 82,8 пайызга, коргоого алынбаган статьяларга – 66,6 пайызга аткарылган.

Ошентип, мамлекеттик финансы сектору тарабынан инфляциялык басым тобокелдиги, мурдагыдай эле сакталып турат: 2016-жыл жыйынтыгы боюнча “Кыргыз Республикасынын “2016-жылга республикалык бюджетти жана 2017-2018-жылдарга болжолдоо жөнүндө” мыйзамына өзгөртүүлөрдү киргизүү тууралуу” мыйзам долбооруна ылайык 22,1 млрд сом же ИДӨгө карата 4,9 пайыз өлчөмүндө тартыштык күтүлүүдө.

Инвестициялар

Негизги капиталга инвестицияларды өздөштүрүү деңгээли 2016-жылдын январь-сентябрь айларында 2015-жылдын ушул мезгилине салыштырганда 8,1 пайызга жогорулаган (салыштыруу бааларында).

2.1.1-таблица. Каржылоо булактары боюнча негизги капиталга инвестициялар

(млн сом, пайыздар)

	январь-сентябрь			
	млн. сом		үлгү, пайыздар	
	2015-ж.	2016-ж.	2015-ж.	2016-ж.
Барыгы	64 317,7	70 847,7	100,0	100,0
Ички инвестициялар	49 129,5	51 532,8	76,4	72,7
Республикалык бюджет (өзгөчө кырдаалга кеткен каражаттарды кошпо алганда)	2 874,3	7 628,1	4,5	10,8
Жергиликтүү бюджет	753,5	731,8	1,2	1,0
Ишканалар жана уюмдар каражаттары	25 006,7	20 136,4	38,9	28,4
Банктын кредити	1 069,9	46,6	1,6	0,1
Калктын каражаттары (КР резидентинин кайыр-салга каражаттарын кошпо алганда)	19 425,1	22 989,9	30,2	32,4
Ташкык инвестициялар	15 188,2	19 314,9	23,6	27,3
Чет өлкө кредити	7 027,3	11 650,5	10,9	16,4
Тиешет өлкө инвестициялары	6 535,5	5 852,2	10,2	8,3
Чет өлкө гранттары жана гуманитардык жардам	1 625,4	1 812,2	2,5	2,6

Булагы: УСК

Негизги капиталга инвестициялардын өсүшү, мурдагыдай эле, айыл чарба объекттерин куруу, электр энергиясы, газ, буу жана тазаланган аба менен камсыздоо объекттерин куруу жана реконструкциялоо, калдыктарды иштеп чыгуу жана кызмат көрсөтүү чөйрөсүндө белгиленген.

Мындан тышкары, искусство, оюн-зоок жана эс алуу объекттерин курууга багытталган инвестициялар көлөмүнүн өсүшү катталган.

Мында негизги капиталга инвестициялардын көлөмү иштеп чыгуу

өндүрүшүнүн, пайдалуу кен байлыктарын казып алуу, ошондой эле саламаттыкты сактоо объекттерин куруу тармагында төмөндөгөн.

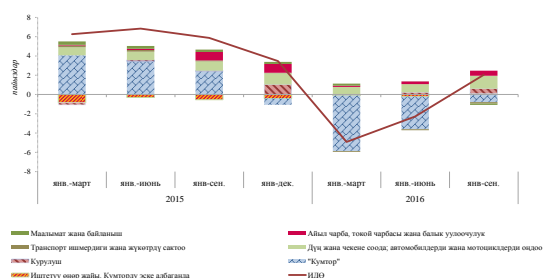
Ички булактардын эсебинен каржыланган негизги капиталга инвестициялардын көлөмү 2015-жылдын январь-сентябрь айларында 2,9 пайызга өскөн. Ички булактардын алгылыктуу салымы негизги капиталга инвестициялардын өсүшүнө салымды республикалык бюджеттин (2,6 эсеге), калктын каражаттарынын эсебинен (1,2 эсеге) кошкон, мында банктардын кредиттеринин эсебинен инвестициялардын көлөмү 23,3 эсеге, ишканалар жана уюмдардын каражаттары – 21,0 пайызга, жергиликтүү

бюджет – 4,6 пайызга кыскарган. Тышкы каржылоо булактарынын эсебинен инвестициялар көлөмү 24,8 пайызга өскөн, анын ичинде чет өлкө кредиттеринин 1,6 эсеге жана чет өлкө гранттарынын 9,4 пайызга өсүшүнүн эсебинен жогорулаган, ал эми тике чет өлкө инвестицияларынын эсебинен 11,8 пайызга төмөндөгөн.

Сунуш

2.1.5-график. Негизги тармактардын ИДӨнүн өсүшүнө салымы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил)

Булагы: УСК КР

5,9 пайызды) түзгөн, “Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканасынын эске алуусуз ИДӨ өсүшү 3,1 пайызда калыптанган (2015-жылдын тиешелүү мезгилинде өсүш 3,7 пайызды түзгөн). Дефлятор 3,4 пайыз деңгээлинде калыптанган, бул 2015-жылдын тиешелүү мезгилиндеги көрсөткүчүнөн 0,8 п.п. жогору.

Өнөр жай өндүрүшүнүн 4,4 пайызга төмөндөшү текстиль өндүрүшүнүн (30,3 пайызга), кийим тигүү өндүрүшүнүн (15,8 пайызга), баалуу металлдардын (10,7 пайызга) башка металл эмес минералдык продукттардын (7,9 пайызга) кыскарышы менен шартталган. Электрэнергиясын өндүрүү, аны берүү жана бөлүштүрүү көлөмү 8,3 пайызга кыскарган. Ушуну менен бирге эле, металл кендерин казып алууда (1,8 эсе), мунай (33,1 пайызга), тазартылган мунай заттар (26,2 пайызга), тамак-аш азыктарынын (9,4 пайызга), резина жана пластмасса буюмдарынын өндүрүшүндө (9,5 пайызга) өсүш катталган. “Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканасын эске албаганда, өнөр жайда 2015-жылга салыштырмалуу 1,6 пайызга өсүш байкалууда.

Курулуштун 7,8 пайызга өсүшү 2016-жылдын январь-сентябрь айларында негизги капиталга инвестициялар көлөмүнүн 8,1 пайызга өсүшү (салыштырылуучу бааларда) менен шартталган. Ички булактар эсебинен каржыланган инвестициялар көлөмү 2,9 пайызга, тышкы – 24,8 пайызга өскөн.

Айыл чарбасында 3,3 пайызга өсүш мал чарбасынын продукциялары сыяктуу эле (2,2 пайызга), өсүмдүк өстүрүүчүлүктүн (4,4 пайызга) көбөйүүсү менен шартталган.

Байкоого алынган мезгил ичинде өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырмалуу соода секторунун 7,9 пайызга өсүшү мотор майынын (12,5 пайызга) сатып өткөрүү көлөмүнүн жана чекене сооданын (7,9 пайызга) өсүшүнөн улам жетишилген.

Байкоого алынган мезгил ичинде ИДӨ өсүшү “Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканасында өндүрүштүн төмөн арымдарына байланыштуу өнөр жай секторун эске албаганда, экономиканын бардык секторлорунун оң салым кошушу менен шартталган.

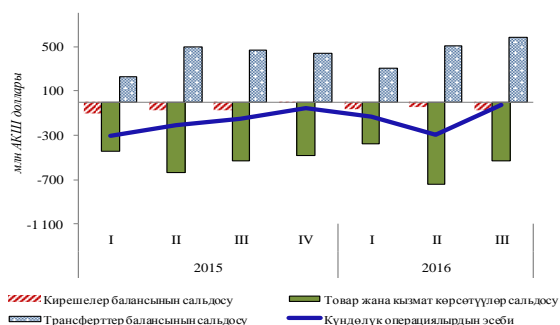
Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин алдын ала маалыматтары боюнча 2016-жылдын январь-сентябрь айларында экономиканын өсүш арымы 2,0 пайызды (2015-жылдын январь-сентябрь айларында өсүш

2.2. Тышкы сектор¹

Соода балансынын терс сальдосунун төмөндөшү 2016-жылдын III чейрегинде күндөлүк операциялар эсебинин тартыштыгынын 82,3 пайызга төмөндөшүнө өбөлгө түзгөн.

2.2.1-график. Күндөлүк операциялар эсеби

(млн АКШ долларында)

Эскертүү: Алдын ала жана болжолдуу маалыматтар боюнча. Тышкы соода боюнча маалыматтар УСКнын айыл чарба продукциялары жана ЕАЭБ өлкөлөрү менен (2015-жылдын III чейреги) өз ара соода боюнча кошумча баа берүүлөрүн жана Улуттук банктын баа берүүлөрүн эске алуу менен келтирилген.

Болжолдуу жана алдын ала маалыматтар боюнча күндөлүк эсеп тартыштыгы 2016-жылдын III чейрегинде 26,1 млн АКШ долларына чейин төмөндөйт жана ИДӨгө карата 8,1 пайызды түзөт.

Кыргыз Республикасынын соода балансынын тартыштыгы отчеттук мезгилде 18,9 пайызга төмөндөп, 490,0 млн АКШ долларын түзгөн.

Алтындын берүүлөрүнүн көлөмүнүн өсүшүнө байланыштуу экспорттун көбөйүшүнүн, ошондой эле мунай заттарын берүүлөрүнүн көлөмүнүн кыскарышынан улам импорттун төмөндөшүнүн таасирине жараша соода балансы түптөлөт.

2.2.1. Кыргыз Республикасынын соода балансы²

(млн АКШ долларында)

	2014	2015	2015 3 кв.	2016 * 3 кв.	Өзг-үү %	Өзг-үү млн долл.
Соода тендеми	-2 807,5	-1 984,0	-604,5	-490,0	-18,9	114,5
Экспорт (ФОб)	2 482,7	1 812,4	412,7	481,6	16,7	68,9
Алтын	716,9	665,4	106,4	223,8	110,3	117,4
Импорт (ФОб)	5 290,2	3 796,4	1 017,2	971,5	-4,5	-45,7
Мунайпродуктылар	1 041,8	702,6	181,1	67,8	-62,6	-113,3

* Алдын ала маалымат

Товарлар экспорту (ФОб баасында) 2016-жылдын III чейрегинде 16,7 пайызга көбөйүп, 481,6 млн АКШ долларын түзөт. Отчеттук мезгилде экспорттун динамикасына негизги таасирди алтындын берүүлөрүнүн көлөмүнүн өсүшү тийгизген, алар 2015-жылдын салыштыруучу чейрегине караганда эки эсе төмөн болгон. Ушуну менен катар эле, алтынды эске алуусуз, экспорттун төмөндөшү белгиленген, ал тамекинин, пластмассанын жана башка товарлардын экспортунун төмөндөшүнөн улам 15,8 пайызды түзөт.

Отчеттук мезгилдеги товарлардын импорту (ФОб баасында) 4,5 пайызга төмөндөп, 971,5 млн АКШ долларын түзөт. Импорттун төмөндөшү мунай заттарынын (көлөмүнүн төмөндөшү сыяктуу эле, баанын төмөндөшү эсебинен) чоюндун жана болоттун, дары дармектердин жана башкалардын берүүлөрүнүн көлөмүнүн төмөндөө

¹ Алдын ала жана болжолдуу маалыматтар боюнча. Айкын мезгил ичинде маалыматтарга мунай заттардын реэкспорту боюнча Улуттук банктын баа берүүлөрү камтылат. Салыштыруу мезгили-өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек.

² КР УСКсынын айыл чарба продукциялары жана Евразия экономикалык бирлигине мүчө мамлекеттер менен өз ара соода боюнча кошумча баа берүүлөрүн (2015-жылдын III чейреги) жана Улуттук банктын баа берүүлөрүн эске алуу менен

эсебинен улам жүргөн. Ушуну менен бирге эле, бут кийимди жана кийимди, токулган кездемелерди, эфир майларын жана башкалардын, берүүлөрүнүн көлөмү көбөйөт.

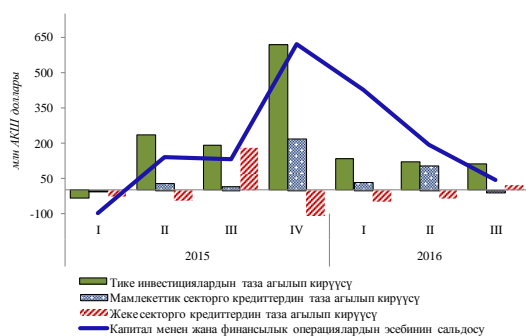
Күндөлүк трансферттер боюнча агылып кирүү көлөмү 2016-жылдын тиешелүү мезгилиндеги деңгээлден жогору түптөлүп, 580,4 млн АКШ долларын түзөт. Бул өсүш жеке трансферттердин таза агылып кирүү боюнча оң динамикасы менен камсыз болот, ал 31,7 пайызга көбөйүп, 575,5 млн АКШ долларын түзөт.

2016-жылдын III чейрегинде кирешелердин терс балансынын жакшыртылышы жана анын сальдосу 67,5 млн АКШ доллар деңгээлинде күтүлүүдө, бул 2015-жылдын III чейрегиндеги деңгээлден 12,7 пайызга төмөн, кызмат көрсөтүүлөр балансынын терс сальдосу 45,6 млн АКШ доллар деңгээлинде болжолдонууда.

Резидент эместер алдында милдеттенмелердин кыскарышы менен катар эле чет өлкөдөгү резиденттердин активдеринин көбөйүшү капитал менен ишке ашырылган операциялардын жана финансылык операциялар боюнча оң сальдонун төмөндөшүн шарттайт.

Капитал менен ишке ашырылган операциялардын жана финансылык операциялардын эсеби 60,0 млн АКШ доллар өлчөмүндө оң сальдо менен түптөлөт, бул 2015-жылдын III чейрегиндеги көрсөткүчтөн 54,0 пайызга төмөн. Капитал менен ишке ашырылган операциялардын эсебинин сальдосу 15,7 млн АКШ доллар өлчөмүндө оң болоору күтүлүүдө. Кароого алынып жаткан мезгил ичинде финансылык эсептин оң сальдосу 44,3 млн АКШ долларын түзөт деп күтүлүп жатат.

2.2.2-график. Капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби

Өлкөгө тике инвестициялардын таза агылып кирүүсү өткөн жылдын тиешелүү мезгилиндеги деңгээлден 43,8 пайызга төмөн болжолдонуп, 106,5 млн АКШ долларын түзөт. Отчеттук чейректе “башка инвестициялар” статьясынын сальдосу 62,2 млн АКШ доллар өлчөмүндө терс түптөлүп, негизинен экономиканын банктык жана реалдуу секторунун чет өлкө активдеринин көбөйүүсү менен шартталган. Ушуну менен катар эле өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда резидент эместер алдында милдеттенмелердин 67,0 млн АКШ долларына төмөндөшү күтүлүүдө. Бул

тенденция жеке секторунун милдеттенмелеринин төмөндөөсү сыяктуу эле, мамлекеттик сектордун милдеттенмелеринин төмөндөөсүнөн улам келип чыгат.

Ошентип, 2016-жылдын III чейрегинин жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми 16,9 млн АКШ доллар өлчөмүндө терс түптөлөт. Дүң эл аралык камдын көлөмү товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн келечектеги импортунун 4,4 айын жабат.

Сомдун реалдуу жана номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекси

2.2.2-таблица. Алмашуу курсу боюнча негизги көрсөткүчтөр

	жыл (ор.)		%	ай өткөн жылдын башына карата (айдын акырына)				
	2015 (ор.)			2014-ж.		2016-ж.		
	январь-дек.	январь-дек.		Декабрь	Сентябрь	а	б	
РЭАК	110,0	115,1	4,6	↑	108,4	110,2	1,7	↑
НЭАК	99,2	106,1	6,9	↑	101,4	108,6	7,1	↑
РЭАК кытай юанына карата	94,8	84,7	-10,6	↓	74,4	81,3	9,2	↑
НЭАК кытай юанына карата	78,1	66,4	-14,9	↓	57,6	65,7	14,1	↑
РЭАК еврого карата	109,7	116,6	6,3	↑	102,8	105,7	2,8	↑
НЭАК еврого карата	85,5	85,5	0,0	↑	74,0	78,5	6,1	↑
РЭАК каз. тенгесине карата	110,9	112,1	1,1	↑	129,7	140,7	8,5	↑
НЭАК каз. тенгесине карата	104,1	105,9	1,7	↑	130,9	153,4	17,2	↑
РЭАК орус рублине карата	113,6	138,2	21,7	↑	130,8	127,1	-2,8	↓
НЭАК орус рублине карата	108,3	142,8	31,8	↑	137,4	142,4	3,7	↑
РЭАК АКШ долларына карата	107,9	96,0	-11,1	↓	82,8	87,2	5,2	↑
НЭАК АКШ долларына карата	85,8	71,7	-16,5	↓	60,5	66,6	10,0	↑

* алдын-ала маалымат

↓ - сомдун нарсесыздыгы, атаандаштыкка жөндөмдүүлүктүн жакшыруусу
 ↑ - сомдун бекемдениши, атаандаштыкка жөндөмдүүлүктүн начарлоосу

2015-жылдын декабрындагы орточо курсуна салыштырганда, ушул эле жылдын сентябрь айында сомдун бекемделишинен¹ улам келип чыккан: казак теңгесине карата 17,2 пайызга, орус рублине карата 3,7 пайызга, кытай юанына карата 14,1 пайызга, АКШ долларына карата 10,0 пайызга, еврого карата 6,1 пайызга.

Соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө² инфляциянын жогорку деңгээлде түптөлүшүнө карабастан, НЭАК индексинин көбөйүүсү реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун (РЭАК) индексинин өсүшүн шарттаган, ал 2015-жылдын декабрынан тартып 1,7 пайызга көбөйгөн жана 2016-жылдын сентябрь айынын акырына карата 110,2 түзгөн.

Номиналдуу жана реалдуу эффективдүү алмашуу курстарынын 2015-жылдын декабрь айына салыштырмалуу 2016-жылдын III чейрегинин акырына карата көбөйүүсү күтүлүүдө. Алдын ала маалыматтар боюнча сомдун номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун (НЭАК) индекси 2016-жылдын башталышынан тартып 7,1 пайызга көбөйүп, ушул эле жылдын сентябрь айынын акырында 108,6 түзгөн. Индекстин мындай көбөйүүсү

¹. Мында, сомдун номиналдык эки тараптуу алмашуу курсу боюнча маалыматтар келтирилген, индексти эсептөө үчүн 2010-жыл базалык мезгил катары колдонулат.

² Кыргыз Республикасында инфляция 2016-жылдын январь-сентябрь айларында 2,4 пайыз деңгээлде терс түптөлгөн, ал эми соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө инфляциянын орточо деңгээли алдын ала эсептөөлөр боюнча 2,8 пайызды түзгөн.

3-глава. Акча-кредит саясаты

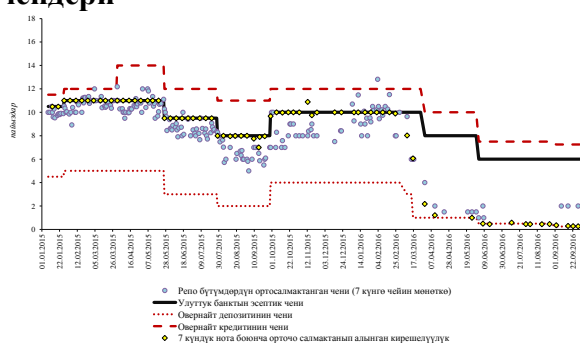
3.1. Акча-кредит саясаттын ишке ашыруу

Монетардык сектордо II чейректе белгиленген негизги тенденциялар отчеттук мезгилде да уланган. Бүтүндөй алганда банк тутуму үстөк ликвиддүүлүктүн жогорку деңгээлде болушу менен мүнөздөлгөн. Бул шарттарда акча-кредит саясаты кароого алынып жаткан мезгилде тең салмактуу акча сунушун калыптандыруу максатында ишке ашырылган, бул орто мөөнөттүү мезгил ичинде инфляциянын максаттуу көрсөткүчтөрүнө жетүүнү камсыз кылат. Улуттук банктын пайыздык саясаты инфляциянын төмөн арымда болушу алкагында экономиканын реалдуу секторун демилгелөө чараларын колдоо максатында жүзөгө ашырылган.

Улуттук банктын эсептик чени өтүп жаткан жылдын I жана II чейректеринде төмөндөө жагына кайра каралгандан кийин, кароого алынып жаткан мезгил ичинде 6,00 пайыз деңгээлинде сакталып турган. Улуттук банк тарабынан бул чечимдер экономиканын алгылыктуу өсүш арымын колдоо шарттарын түзүү максатында кабыл алынган. Пайыздык чек өзгөргөн: «овернайт» депозиттери боюнча чен 2016-жылдын III чейрегинин акырына карата 0,25 пайыз (мурда – 0,50 пайыз), «овернайт» кредиттери боюнча – 7,25 пайыз (мурда – 7,50 пайыз) деңгээлинде белгиленген.

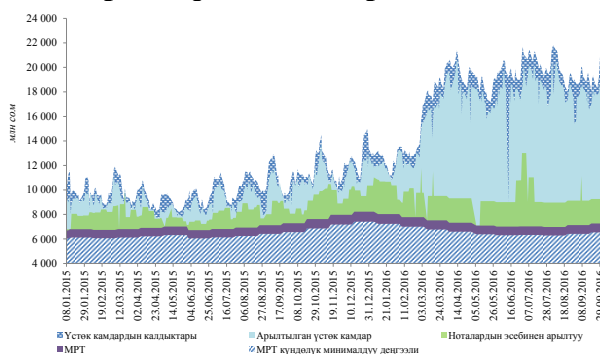
Улуттук банк тарабынан пайыздык саясатка карата монетардык шарттардын жеңилдетилиши, ошондой эле банк секторунда ашыкча ликвиддүүлүктүн болушу акча рыногунун пайыздык ченинин төмөндөө динамикасын шарттаган.

3.1.1 -график. Банктар аралык рынок чендери

пайыздык чекте турган, бул акча-кредит саясатынын пайыздык каналынын таасири күчөгөндүгүн тастыктап турат.

3.1.2 –график. Коммерциялык банктардын үстөк камдары

көбүрөөк талап кылуусуна алып келүү менен, алар боюнча кирешелердин отчеттук мезгилдин акырына карата 0,27 пайызга төмөндөөсүн шарттаган (I жана II чейректердин акырына карата кирешелүүлүк тиешелүүлүгүнө жараша 2,18 жана 0,45 пайызды түзгөн). Кароого алынып жаткан мезгилдин жыйынтыгы боюнча

2016-жылдын III чейреги ичинде акча рыногунун кыска мөөнөттүү пайыздык чендери Улуттук банктын пайыздык чен динамикасына ылайык өзгөргөн. Кароого алынып жаткан мезгилдин акырына карата Улуттук банктын ачык рыноктогу инструменттер боюнча кирешелүүлүгү, кыска мөөнөттүү мамлекеттик баалуу кагаздар боюнча кирешелүүлүгү, ошондой эле банктар аралык кредит рыногунун чендери Улуттук банк тарабынан белгиленген

2016-жылдын III чейреги ичинде Улуттук банк арылтуу операцияларын жүргүзгөнгө чейин коммерциялык банктардын үстөк ликвиддүүлүгүнүн орточо күндүк деңгээли 12,8 млрд сомду түзгөн, бул II чейректеги көрсөткүчтөн 4,0 пайызга жана I чейректеги көрсөткүчтөн 1,9 эсеге көп.

Отчеттук мезгил ичинде банк тутумунда үстөк ликвиддүүлүктүн сакталып турушу коммерциялык банктардын Улуттук банктын ноталарын

ноталарды сатуу көлөмү II чейректеги көрсөткүчкө салыштырганда 6,3 пайызга жана I чейректегиге салыштырганда 4,8 пайызга төмөн болгон.

Үстөк ликвиддүүлүктөн арылтуу коммерциялык банктардын өз ресурстарын Улуттук банктагы «овернайт» депозиттерине жайгаштыруулары аркылуу жүзөгө ашырылган. Кабыл алынган «овернайт» депозиттеринин дүң көлөмү отчеттук мезгилде II чейректеги көрсөткүчтөн 9,5 пайызга, I чейректегиден – 2,6 эсеге арткан.

Бүтүндөй алганда отчеттук чейректе «овернайт» депозиттери аркылуу арылтылган операциялардын орточо күндүк көлөмү 9,0 млрд сомду, Улуттук банктын 7 күндүк ноталарынын эсебинен – 2,0 млрд сомду түзгөн.

Банк тутумунда ликвиддүүлүк деңгээлинин жеткиликтүү болгондугуна байланыштуу, 2016-жылдын апрелинен тартып Улуттук банктын кредиттик операцияларынын көлөмү азайган. Жалпысынан алганда, 2016-жылдын III чейрегинде экономиканын алгылыктуу өсүш арымын колдоо максаттарында Улуттук банк 431,0 млн сом өлчөмүндө кредит берген, анын ичинде кредиттик аукциондордун алкагында «Айыл чарбаны каржылоо-4» долбооруна катышкан коммерциялык банктарга 370,0 млн сом сунушталган жана Кыргыз Республикасы тарабынан ЕАЭБ алкагында башка мамлекеттер менен биргеликте түзүлгөн эл аралык уюмдарга 61,0 млн сомго кредит бөлүнгөн. Улуттук банктын кредиттик операцияларынын негизги көлөмү 2016-жылдын I чейрегине 5,4 млрд сом, II чейрегине – 130,0 млн сом өлчөмүндө туура келген. Мында 2016-жылдын II жана III чейректеринде Улуттук банктын «овернайт» кредиттерине суроо-талап болгон эмес (I чейректе берилген «овернайт» кредиттеринин көлөмү 2,0 млрд сомду түзгөн).

Улуттук банк алмашуу курсунун кескин өзгөрүүсүн текшилөө максатында отчеттук мезгил ичинде ички валюта рыногунда чет өлкө валютасын сатып алуу сыяктуу эле, сатуу боюнча да валюта интервенцияларын жүргүзүү аркылуу катышкан. Өтүп жаткан жылдын башталышынан тарта чет өлкө валютасын нетто-сатып алуу көлөмү 60,6 млн АКШ долларын түзгөн, анын ичинде III чейректе таза сатып алуу 12,9 млн АКШ долларында катталган. Жалпысынан алганда, банктар аралык валюта рыногундагы операциялар аркылуу III чейректе сом ликвиддүүлүгү 817,4 млн сомго арткан.

2016-жылдын III чейрегинде акча-кредит саясатынын чаралары

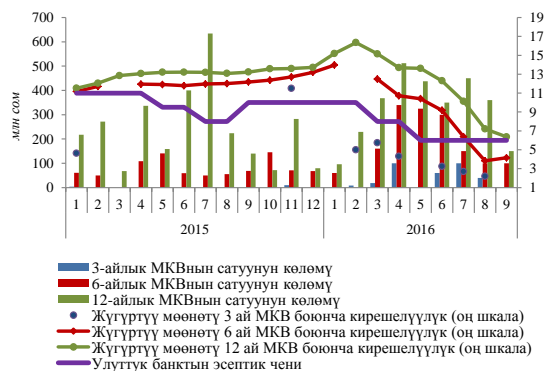
<p>Улуттук банктын эсептик ченинин өлчөмү жөнүндө чечимдер кабыл алынган</p>	<p>2016-жылдын 29-августунда эсептик чендин өлчөмүн 6,00 пайыз деңгээлинде өзгөрүүсүз калтыруу жөнүндө чечим кабыл алынган. Пайыздык чен чектери өзгөргөн: «овернайт» кредиттери боюнча чен 7,50 пайыздан 7,25 пайызга чейин, «овернайт» депозиттери боюнча чен 0,50 пайыздан 0,25 пайызга чейин төмөндөгөн.</p> <p>2016-жылдын 26-сентябрында эсептик чендин өлчөмүн 6,00 пайыз деңгээлинде өзгөрүүсүз калтыруу жөнүндө чечим кабыл алынган. «Овернайт» кредиттери жана «овернайт» депозиттери боюнча чен өзгөрүүсүз калган.</p>
<p>Кредиттик аукцион өткөрүү жөнүндө чечим кабыл алынган</p>	<p>2016 -жылдын 17-августунда «Айыл чарбаны каржылоо – 4» долбооруна катышкан банктарды кайра каржылоо максаттары үчүн кредиттик аукцион өткөрүлгөн.</p> <p>Кредиттик ресурстарды сунуштоо көлөмү 500,0 млн сомду түзгөн. Бирок, банк тутумунда сом ликвиддүүлүгүнүн үстөк болушунан улам, коммерциялык банктар тарабынан суроо-талап</p>

	болгону 370,0 млн сом чегинде катталган. Кредиттик аукциондун жыйынтыгы боюнча орточо алынган пайыздык чен 7,31 пайызды түзгөн.
Улуттук банк Кыргыз Республикасы тарабынан ЕАЭБ алкагында башка мамлекеттер менен биргеликте түзүлгөн эл аралык уюмдарга кредит берген.	Берилген ресурстардын суммасы 61,0 млн сомду түзгөн.

3.2. Финансы рыногунун инструменттери

Мамлекеттик баалуу кагаздар рыногу

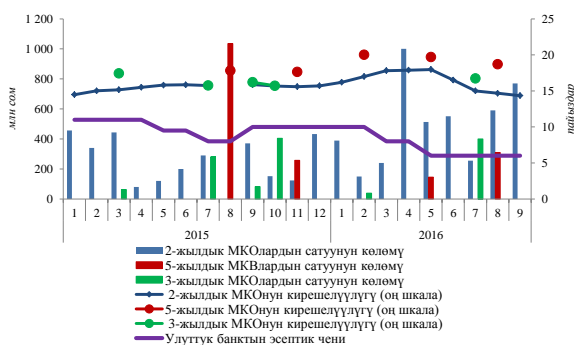
3.2.1-график. МКВларды сатуу көлөмүнүн жана кирешелүүлүгүнүн динамикасы

тиешелүү мезгилине салыштырганда 16,9 пайызга төмөндөө менен 1,4 млрд сомду түзгөн.

Суроо-талап көлөмүнүн артышы менен (2,2 эсеге) айкын сатуу көлөмү да жогорулаган (+23,7 пайыз). Суроо-талап сунуштан 2,7 эсеге арткан. 2016-жылдын III чейрегинде айкын сатуу көлөмү 1,5 млрд сомду түзүү менен жарыяланган эмиссия көлөмүнөн арткан. Финансы министрлиги тарабынан сунушталган үч аукцион суроо-талаптын жоктугунан жана катышуучулардын санынын жетишпегендигинен улам өткөрүлбөгөн болуп саналган. МКВлардын орточо алынган жалпы кирешелүүлүгү 6,3 пайыз (-6,6 п.п.) чегинде катталган.

3.2.2-график. МКОлорду сатуу көлөмүнүн жана кирешелүүлүгүнүн динамикасы

жайгаштырууларды эске алуу менен) 2,3 млрд сом чегинде катталса, суроо-талап көлөмү сунуштун көлөмүнөн арткан. Кароого алынып жаткан мезгил ичинде орточо алынган кирешелүүлүк деңгээлинин 15,5 пайызга чейин (-1,0 п.п.) бир аз төмөндөөсү белгиленген.

Кредиттик ресурстардын банктар аралык рыногу

Банк тутумунда ликвиддүүлүк запасынын жеткиликтүү деңгээлде топтолуусу банктар аралык кредиттөө көрсөткүчтөрүнө таасирин тийгизген. 2016-жылдын башталышынан тарта банктар аралык кредит рыногунда көлөмдүн жана орточо салмактанып алынган пайыздык чендин төмөндөөсү байкалган, бул банктар аралык кредиттик ресурстарга суроо-талаптын төмөндөөсү менен шартталган. Кредиттик

Мамлекеттик казына векселдери

2016-жылдын II чейрегинен тартып 2015-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда, мамлекеттик баалуу кагаздардын биринчилик рыногунда жайгаштырылган мамлекеттик казына векселдеринин көлөмүнүн көбөйүүсү байкалган.

Отчеттук жылдын III чейрегинде Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги тарабынан биринчилик рынокто 3-, 6- жана 12 айлык векселдер жайгаштырууга сунушталган. Аукциондордо жарыяланган эмиссиянын дүң көлөмү 2015-жылдын

Мамлекеттик казына облигациялары

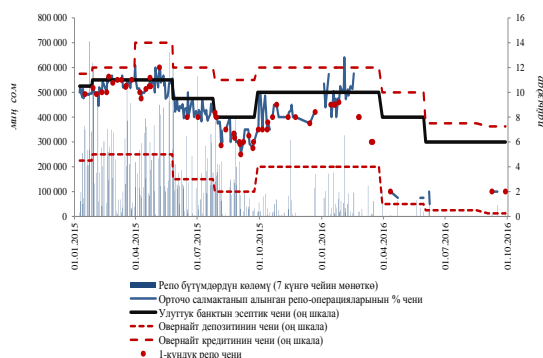
Кароого алынып жаткан мезгил ичинде мамлекеттик казына облигацияларын сатуу көлөмүнүн өсүшү уланган.

МКОлордун аукциондордо жарыяланган эмиссиясынын жалпы көлөмү 2015-жылдын тиешелүү көрсөткүчүнө салыштырганда 24,7 пайызга төмөндөө менен 2016-жылдын III чейрегинде 1,6 млрд сомду түзгөн.

Кароого алынып жаткан мезгилде айкын сатуу көлөмү (кошумча

ресурстардын банктара аралык рыногунда бүтүмдөрдүн жалпы көлөмү отчеттук жылдын январь-сентябрь айларында 5,1 млрд сомду түзгөн, бул 2015-жылдагы тиешелүү көрсөткүчтөн 83,6 пайызга аз.

3.2.3-график. Кредиттик ресурстардын банктар аралык рыногунда чендердин жана репо бүтүмдөрүнүн динамикасы

иш активдештирилген, анын көлөмү 147,4 млн сом чегинде катталган, ал эми июль жана август айларында алар боюнча бүтүмгө келишилген эмес.

Кредиттик ресурстарга суроо-талаптын кыскаруусунун алкагында рынок чендери да төмөндөп, Улуттук банк белгилеген төмөнкү пайыздык чекке жакындаган. Улуттук валютадагы кредиттер боюнча орточо чен кароого алынып жаткан мезгил ичинде 4,1 пайызды, репо-операциялары боюнча – 1,8 пайызды түзгөн.

Депозит рыногу

3.2.4-график. Коммерциялык банктардын депозиттеринин динамикасы

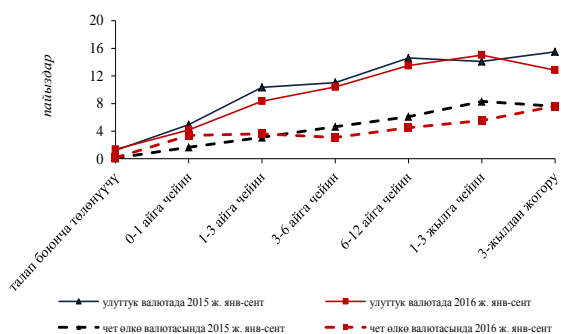
эсептик курсту корректировкалоо менен) 4,1 п.п. төмөндөгөн.

2016-жылдын III чейрегинде кредиттик ресурстардын банктар аралык рыногунда анын катышуучуларынын жигердүүлүгүнүн төмөндөө тенденциясы уланган. Жалпысынан отчеттук мезгил ичинде 497,4 млн сом суммасында бүтүмгө келишилген, бул ушул эле жылдын II чейрегиндеги көрсөткүчкө салыштырганда 62,6 пайызга жана 2015-жылдагы тиешелүү көрсөткүчкө салыштырганда 92,7 пайызга төмөн.

Банктар аралык кредит рыногунда улуттук валютадагы кредиттердин жалпы көлөмү отчеттук чейрек ичинде 350,0 млн сомду түзгөн. Мында 2016-жылдын сентябрь айында репо операциялар боюнча

Депозиттик базанын жыл башынан бери байкалып келген терс өсүш арымы 2016-жылдын сентябрь айынан тартып алгылыктуу жагына өзгөргөн. Коммерциялык банктардын депозиттик базасынын көлөмү жыл башынан бери 1,7 пайызга жогорулоо менен 2016-жылдын III чейрегинин акырына карата 104,6 млрд сомду түзгөн. Чет өлкө валютасындагы депозиттер 18,1 пайызга 55,3 млрд сомго чейин төмөндөгөн. Улуттук валютадагы депозиттер 39,4 пайызга 49,3 млрд сомго чейин жогорулаган. Депозиттерди долларлаштыруу (жыл башына карата отчеттук чейректин жыйынтыгы боюнча

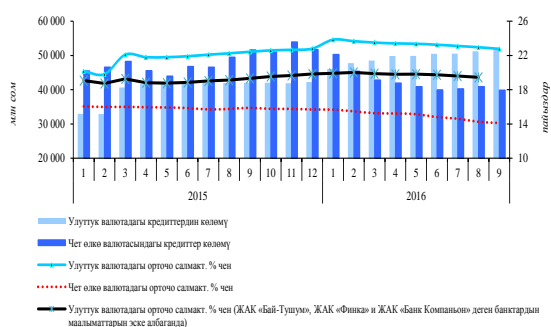
3.2.5 -график. Улуттук жана чет өлкө валюталарындагы жаңы депозиттер боюнча мөөнөттүүлүк категориялары боюнча чени

Улуттук валютадагы жаңы кабыл алынган депозиттер боюнча орточо салмактанып алынган пайыздык чен отчеттук жылдын III чейрегинде 2,25 пайызды түзгөн (2015-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда -0,14 п.п.); чет өлкө валютасындагы аманаттар боюнча – 0,55 пайыз (-0,49 п.п.). Улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттер боюнча орточо салмактанып алынган чен кароого алынып жаткан мезгилде 12,16 пайыз (-1,13 п.п.), чет өлкө валютасында – 4,61 пайыз (-1,32 п.п.) чегинде катталган.

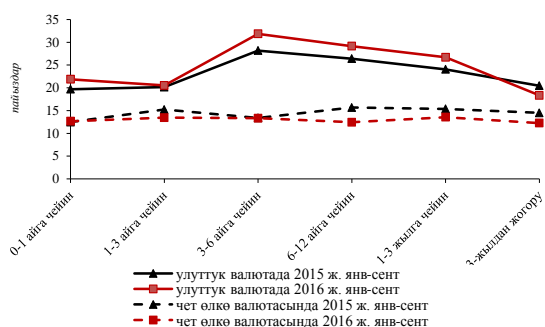
Кредит рыногу

3.2.6-график. Коммерциялык банктардын бир мезгилдин акырына карата кредиттик карызынын динамикасы

Коммерциялык банктардын кредит портфелинин төмөндөөсү негизинен, валюта түзүүчүлөрдүн кыскаруусу менен шартталган. Коммерциялык банктардын кредит портфелинин көлөмү өтүп жаткан жылдын акырына карата 2,5 пайызга төмөндөө менен кароого алынып жаткан мезгилдин акырына карата 91,6 млрд сомду түзгөн. Мында улуттук валютада кредит портфелдин көлөмү 51,7 млрд сомду түзүү менен 22,6 пайызга өскөн. Чет өлкө валютасында кредит портфелдин көлөмү жыл башынан бери 22,9 пайызга төмөндөө менен сом эквивалентинде 39,9 млрд сомду түзгөн. Кредиттерди долларлаштыруу (жыл башына карата эсептик курсту корректировкалоо менен) 2,5 п.п. төмөндөгөн.

3.2.7 -график. Улуттук жана чет өлкө валюталарындагы жаңы кредиттер боюнча мөөнөттүүлүк категориялары боюнча чендер

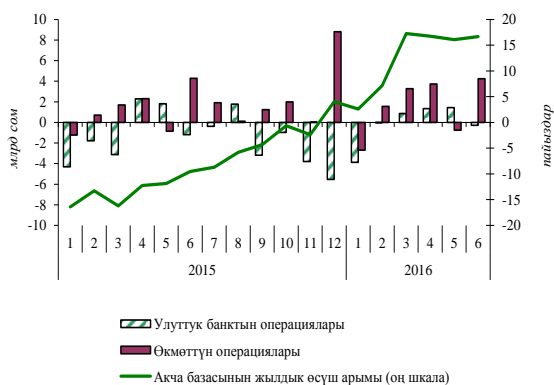
Улуттук валютада жаңы берилген кредиттер боюнча орточо салмактанып алынган чен 0,21 п.п. жогорулоо менен 25,16 пайызды түзгөн, ал эми чет өлкө валютасында 1,90 п.п., 12,23 пайызга чейин төмөндөгөн.

Мөөнөтү узартылган кредиттердин үлүшү 10,4 пайызга чейин (+5,6 п.п.) кыскарган.

Мөөнөтүндө төлөнбөгөн кредиттердин үлүшү кароого алынып жаткан мезгилдин акырына карата 3,5 пайызды түзсө (жыл башынан бери +1,6 п.п.), мөөнөтү узартылган кредиттердин үлүшү 10,4 пайызга чейин (+5,6 п.п.) кыскарган.

3.3. Монетардык индикаторлор динамикасы

3.3.1-график. Өкмөттүн жана Улуттук банктын операцияларынын акча базасынын өзгөрүүсүнө салымы

түптөлгөн:

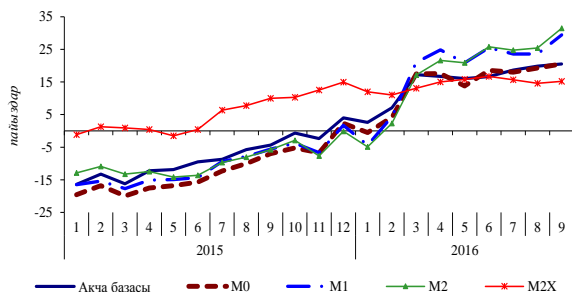
- жүгүртүүдөгү акчанын үлүшү – 88,0 пайыз;
- башка депозиттик корпорациялардын үлүшү – 12,0 пайыз.

Акча базасынын көбөйүүсүнө Өкмөттүн операциялары 4,0 млрд сомго жана Улуттук банктын операциялары 0,3 млрд сомго таасирин тийгизген.

Акча базасы

2016-жылдын III чейрегинде экономикада камдык акчалар деңгээлинин өсүш тенденциясы уланган, буга Өкмөттүн чыгашалары жана Улуттук банктын ички валюта рыногундагы операциялары таасирин тийгизген. Акча базасы чейрек акырына карата 80,2 млрд сомду түзүү менен, бүтүндөй алганда отчеттук чейрек ичинде 5,7 пайызга (4,3 млрд сомго көбөйгөн). Жылдык мааниде акча базасы 20,5 пайызга өскөн. Отчеттук чейректин акырына карата акча базасынын түзүмү төмөнкүчө

3.3.2-график. Акча топтомдорунун номиналдуу өсүш арымы (жылдык мааниде)

жана 106,7 млрд сом деңгээлинде түптөлгөн. Жылдык мааниде М1 жана М2 акча топтомдорунун өсүшү тиешелүүлүгүнө жараша 29,4 жана 31,5 пайызды түзгөн.

Отчеттук чейректин акырына карата абал боюнча М2Х акча массасы бир мезгил ичинде 6,5 пайызга көбөйүү менен 156,3 млрд сомду түзгөн. М2Х жылдык өсүшү 15,2 пайызды, алмашуу курсунун өзгөрүүсүн эске албаганда – 16,8 пайызды түзгөн. Кароого алынып жаткан чейрек ичинде кеңири мааниде колдонулуучу акча массасынын өзгөрүүсү М0 акча топтомунун жана депозиттердин жалпы көлөмүнүн өсүшү эсебинен жүргөн².

Акча топтомдору

2016-жылдын III чейрегинде акча топтомдорунун өсүш тенденциясы уланган.

Улуттук валютадагы депозиттердин алгылыктуу өсүш арымы (+9,4 пайыз) жана банктардан тышкаркы акчалардын көбөйүүсү (+6,0 пайыз) М1 жана М2¹ (+6,6 пайыз жана +7,3 пайыз) акча топтомдорунун өсүшүнө өбөлгө түзүшкөн. Кароого алынып жаткан чейрек ичинде М1 жана М2 акча топтомдорунун көлөмү, тиешелүүлүгүнө жараша 90,5 млрд сом

¹ Өкмөттүн жана резидент эместердин депозиттерин эске албаганда, банктардан тышкаркы нак акчаларды жана жеке адамдар менен юридикалык жактардын башка финансы-кредит мекемелердин улуттук валютадагы депозиттерин камтыйт.

² Өкмөттүн жана резидент эместердин депозиттерин эске албаганда, жеке адамдардын жана юридикалык жактардын депозиттерин камтыйт.

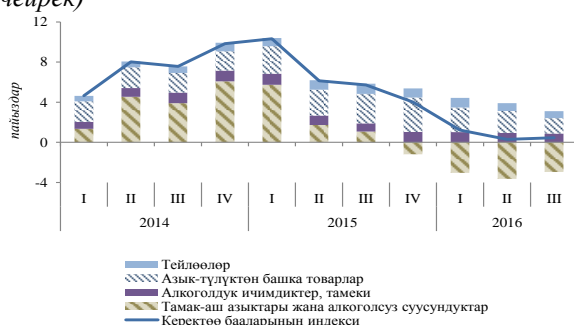
4-глава. Инфляция динамикасы

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде инфляция нөлгө жакын мааниде болгон, бул жалпысынан алганда азык-түлүк товарларга баалардын төмөн болушу менен шартталган. Бул өлкөдө айыл чарба өндүрүшүнүн жана дүйнөлүк рыноктордо, ошондой эле Казакстан менен Россиянын буудай рынокторунда алгылыктуу жагдайдын орун алышынан улам болгон. Мындан тышкары, Улуттук банктын жүргүзүлүп жаткан акча-кредит саясаты да өтүп жаткан жылдын III чейрегинде баалардын деңгээлинин кармалып турушуна таасирин тийгизген.

4.1. Керектөө бааларынын индекси

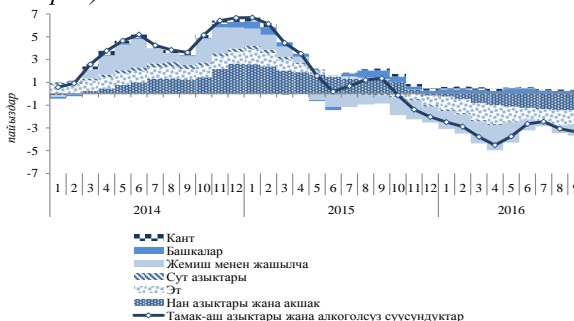
4.1.1-график. КБИ түзүмүнүн динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

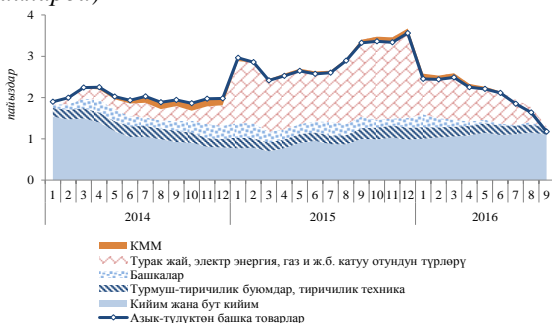
4.1.2 -график. Жылдык КБИде азык – түлүккө баа салымынын динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айларына карата айларда)

4.1.3 -график. Жылдык КБИде азык – түлүктөн башка товарларга баа салымынын динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айларына карата айларда)

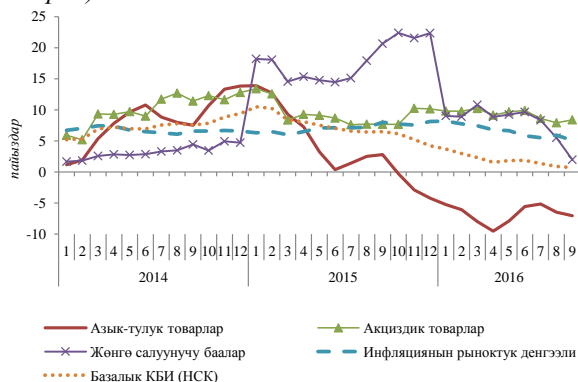
2016-жылдын III чейрегинде инфляциянын жылдык көрсөткүчү нөлгө жакын деңгээлде сакталып турган. КБИ өсүшү өткөн жылдын тиешелүү чейрегине салыштырганда II чейректеги 0,3 пайыздан III чейректе 0,5 пайызга чейин бир аз жогорулаган.

Азык-түлүк товарларына баалардын төмөн болушу бул топто терс жылдык өсүш II чейрекке салыштырганда III чейректе азайгандыгына карабастан, инфляциялык басымдын начар болушунун негизги фактору болуп калган. Тамак-аш товарларына жана алкогольсуз суусундуктарга баа индекси отчеттук мезгил ичинде жылдык мааниде 6,2 пайызга төмөндөгөн. Эт, нан азыктары, жемештер жана жашылчалар байкаларлык арзандаган, бул Кыргызстанда айыл чарба өндүрүшүнүн өсүшү жана Казакстан менен Россиянын буудай рынокторунда алгылыктуу жагдайдын орун алышы сыяктуу факторлор менен шартталган. Дүйнөлүк рыноктордо айрым продукттарга баалардын бир аз өсүшү Кыргызстандагы баа динамикасына маанилүү инфляциялык басым жасаган жок. Өлкөдө ички суроо-талаптын төмөн болушу, ошондой эле Улуттук банктын өткөн мезгилдерде жүргүзүлгөн акча-кредит саясатынын таасири өлкөдө баа деңгээлинин төмөндөөсүн шарттаган.

Товарлардын азык-түлүктөн башка тобунда баалардын өсүшүнө кийимдин жана бут кийимдин кымбатташы негизги салым кошкон. Электр жана жылуулук энергиясына тарифтердин жогорулабашынан, ошондой эле III чейректе курулуш материалдарына баанын төмөндөшүнөн улам «турак жай кызмат көрсөтүүлөрү, суу, электрэнергиясы, газ жана отундун башка түрлөрү» тобунда баанын жылдык өсүшү байкаларлык солгундаган. Үй тиричилик буюмдарына, тиричилик техникасына баанын өсүшү июль-сентябрь

4.1.4-график. Керектөө бааларынын индексинин товарлар тобу боюнча динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айларына карата айларда)

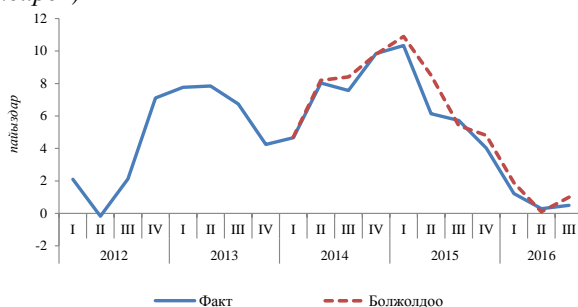
айларында төмөндөгөн, КММга баа өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда төмөн болгон. Азык-түлүктөн башка товарларга баанын жылдык өсүшү байкоого алынып жаткан чейрек ичинде 5,3 пайызды түзгөн. Алкоголдук ичимдиктер жана тамеки 2016-жылдын III чейрегинде өткөн жылдын ушул эле чейрегине салыштырганда 10,0 пайызга кымбаттаган. Акы төлөнүүчү кызматтарга баа индекси 4,6 пайызга жогорулаган. Бул топто билим берүү, ошондой эле тойканалар менен мейманканалардын кызмат көрсөтүүлөрүнө баанын өсүшү басаңдап, байланыш кызмат көрсөтүүлөрүнө баанын өсүшү тездеген.

Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин маалыматтары боюнча 2016-жылдын III чейрегинде базалык инфляция үстүбүздөгү жылдын II чейрегиндеги 1,8 пайыздан 1,0 пайызга чейин басаңдаган.

4.2. Болжолдоону факт менен салыштыруу

4.2.1-график. КБИнин айкын жана болжолдуу мааниси

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

0,5 пайызды түзгөн айкын инфляция III чейрекке болжолдонуп белгиленген 1,0 пайыз деңгээлден төмөн түптөлгөн. Бул көбүнчө жылдык мааниде азык-түлүк товарларына баанын терс өсүш агымынын болжолдонгондон кыйла жай кыскарышы менен шартталган. Мындан тышкары, электр жана жылуулук энергиясына тарифтик саясаттын кайра каралышынан улам, администрациялык баалардын жылдык өсүшү болжолдонгон деңгээлден төмөн болгон.

5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо

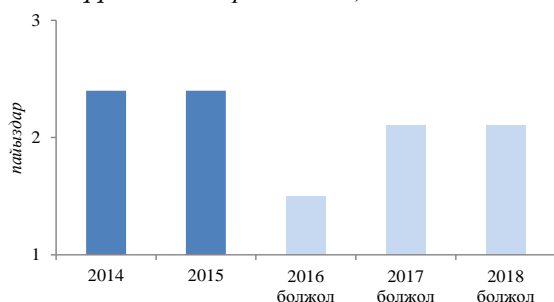
5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө болжолдоо

5.1.1. Соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн өнүгүүсүн болжолдоо

АКШ

5.1.1.1-график. АКШнын реалдуу ИДӨсүнүн өсүшү

(тиешелүү жылга карата жыл)

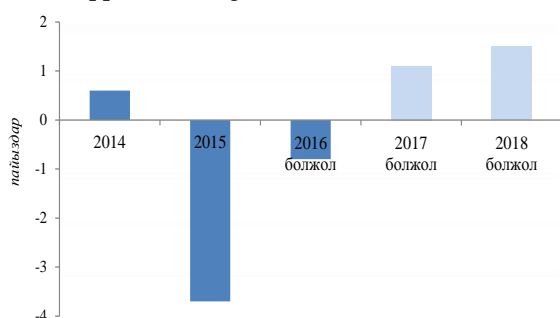
Булагы: «Блумберг» МА

болот, буга эмгек рыногунда жагдайдын жакшыруусу өбөлгө түзөт. Суроо-талаптын солгун болушу экспортко ооздуктоочу таасирин тийгизээри күтүлүүдө. Болжолдоолорго ылайык, 2017-2018-жылдарда АКШнын ИДӨсүнүн өсүшү 2016-жылы 1,5 пайызга өсүштөн кийин эки пайызга жакын деңгээлде болот. Экономикалык жигердүү калктын санынын жана эмгек өндүрүмдүүлүгүнүн жай өсүшү экономиканын өсүш арымынын солгундашын шарттайт.

АКШда отун-энергетикалык товарларга баанын жылдык төмөндөөсүнүн терс таасиринин азаюусуна жараша инфляция деңгээли жогорулайт. Болжолдоолорго ылайык инфляция 2017-2018-жылдарда эки пайыздан жогору болот, ошентип, АКШнын ФРСнын максаттуу көрсөткүчүнө жакындайт.

5.1.1.2 -график. Россия ИДӨсүнүн реалдуу өсүшү

(тиешелүү жылга карата жыл)

Булагы: «Блумберг» МА

Акча-кредит шарттарынын акырындап жеңилдеши жана белгисиздиктин төмөндөөсү алкагында тышкы суроо-талаптын жакшыруусу жана ички суроо-талаптын калыбына келиши орто мөөнөткө каралган келечекте экономикалык жигердүүлүктүн артышына өбөлгө түзөт. Мында санкциялык режимдин, анын ичинде экономиканын негизги тармактарында технологиялардын импортуна сакталып калышы, ошондой эле

АКШ экономикасынын жай арымда өсүшүнөн кийин өтүп жаткан жылы жана кийинки жылдарда өсүш арымдын калыбына келиши күтүлүүдө.

Экономикалык жигердүүлүктүн өсүшүнүн басаңдашы көбүнчө мунайга төмөр баанын белгиленишинин алкагында тоо жана геологиялык чалгындоо иштерине инвестициялардын азаюусу менен шартталган. Бул фактордун алгылыксыз таасири болжолдоолорго караганда азаят. Ички керектөө мурдагыдай эле орточо өсүш арымда

Россия

2016-жылдын I чейрегиндеги минималдуу маанилерден акырындап калыбына келүүсү жана макроэкономикалык көрсөткүчтөрдүн жакшыруусу алдыңкы рейтингдик агенттиктер тарабынан россия экономикасынын абалына баа берүүнүн жакшыруусу өбөлгө түзгөн. 2016-жылы Россия экономикасы 2015-жылдагы 3,7 пайыздан 0,8 пайызга чейин басаңдоосу, ал эми 2017-2018-жылдарда экономикалык өсүштүн тиешелүүлүгүнө жараша 1,1 жана 1,5 пайызга калыбына келиши күтүлүүдө.

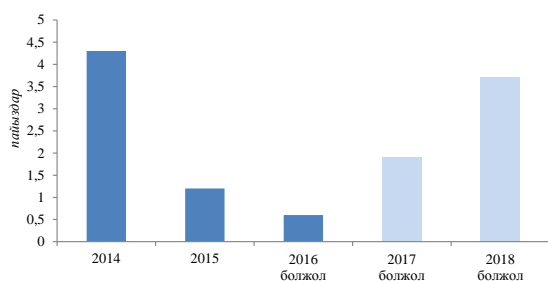
инвестициялык жигердүүлүктүн калыбына келиши ооздуктоочу таасирин тийгизүүнү улантышууда.

Отчеттук жылдын акырына карата болжолдоо боюнча орточо жылдык инфляция 7,0 пайызга жакынды түзөт, бул бир аз катуулатылган акча-кредит саясатынын жүргүзүлүшүнүн, ички суроо-талаптын начар болушунун жана курстук динамиканын салыштырмалуу туруктуу болушунун натыйжасы болуп саналат. Инфляциялык процесттердин тездешинде мурдагыдай эле, жогору инфляциялык күтүүлөр жана калктын жыйым топтоо аракеттеринин өзгөрүүсү негизги тобокелдигерден болууда. Бирок, инфляциянын жылдын акырына чейин төмөндөө тенденциясы сакталып турат. 2017-2018-жылдарда монетардык саясаттын колдонуудагы багытын колдоп турса инфляциянын 2017-жылы инфляциянын төмөндөөсү 5,5 пайызга чейин, ал эми 2018-жылы 5,2 пайызга чейин күтүлүүдө.

Казакстан

5.1.1.3-график. Казакстан ИДӨсүнүн реалдуу өсүшү

(тиешелүү жылга карата жыл)

Булагы: «Блумберг» МА, эл аралык финансылык институттар

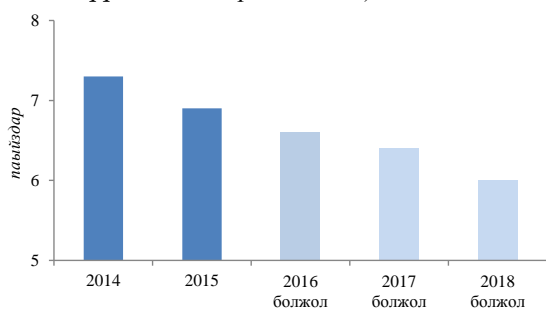
Казакстан экономикасынын өнүгүүсү боюнча 2016-жылга карата болжолдоолор 2016-жылдын январь-сентябрь айларында экономиканын өсүшү боюнча айкын маалыматтарды эске алуу менен, ошондой эле ушул эле жылдын IV чейрегинин башталышында «Кашаган» мунайгаз өндүрүшүнүн ишке киргизилгендигинен улам жогорулоо жагына бир аз өзгөргөн. Мурдагы алгылыксыз ички жана тышкы факторлордун сакталып турушун эске алганда Казакстан экономикасынын өсүшү боюнча болжолдоо 2016-жылы 0,2 пайыздын ордуна 0,6 пайызга жогорулаган. 2017-2018-жылдарда мурдагыдай эле, мунайга баанын жогорулашына, «Кашаган» мунайгаз ишканасында өндүрүштүн улантылышы жана кризиске каршы мамлекеттик программанын натыйжалуу ишке ашышына байланыштуу экономиканын өсүшүнүн калыбына келиши күтүлүүдө.

Отчеттук жылдын IV чейрегинде улуттук валютанын нарксызданышынын таасиринин басаңдашы, калктын инфляциялык күтүүлөрүнүн төмөндөшү болжолдонууда, ал жылдын акырына карата 8,0 пайызга жакын деңгээлде болушу мүмкүн. 2017-жылы алгылыксыз баа таасирлеринин жоктугунда инфляциянын басаңдоо тенденциясы, анын ичинде 2016-жылдагы жогорку базадан улам сакталып турат жана жыл ичинде орточо алганда, инфляция 6,5 пайызды түзөт.

Кытай

5.1.1.4-график. Кытай ИДӨсүнүн реалдуу өсүшү

(тиешелүү жылга карата жыл)

Булагы: КЭР Улуттук статистикалык бюросу, «Блумберг» МА

улам, экономиканын өсүшүн колдойт. Бизнеске инвестициялар өлкө бийлигинин ашыкча кубаттуулуктарды кыскартуу чараларынан улам, жай арымда өсүшү мүмкүн. Ишканалардын жогорку жана улам өсүп жаткан карызы өлкөнүн негизги тобокелдиктеринин бири болуп саналат. Болжолдоолор боюнча КЭР ИДӨсүнүн өсүшү 2016-жылы 6,6 пайызды түзсө, 2017-жылы 6,4 пайызга чейин басаңдайт.

Кытайда болжолдоолорго ылайык, отчеттук жыл ичинде орточо жылдык инфляция эки пайызга жакын деңгээлде түптөлөт жана кийинки жылдарда мындан бир аз жогору болот, бул өлкө бийлигинин үч пайызга жакын деңгээлде белгиленген максаттуу көрсөткүчүнөн төмөн.

Кытайда экономкиалык жигердүүлүктүн өсүшү басаңдайт, бул экспортко, инвестицияларга жана өнөр жайга караганда ички керектөөнүн жана кызмат көрсөтүү секторунун ролун күчөтүүгө багытталган өкмөттүн түзүмдүк реформаларынын алкагында болот. Эл аралык жана финансылык инстиуттар КЭР бийлигинин реформалары белгилүү бир ийгиликтерге жетишүүдө деп билдирүүдө. Болжолдоолорго ылайык, ички керектөө үй чарба жыйымдарынын пропорциясынын азаюусу жана колдогу кирешенин көбөйүүсү менен бекемделет, мындан

5.2. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо

III чейректе Кыргыз Республикасынын экономикасы Улуттук банк Башкармасынын 2016-жылдын август айындагы отурумунда бекитилген базалык сценарийге көбүрөөк дал келген тенденциялардын алкагында өнүккөн.

Алсак, мунайзаттарына баа олуттуу өзгөрбөйт деп болжолдонгон жана 2016-жыл боюнча орточо бир баррель үчүн мунай баасы 44 АКШ доллар өлчөмүндө катталган. Мунайга айкын баа отчеттук жылдын үч чейреги ичинде 43,0 АКШ долларын түзгөн.

Дүйнөлүк мунай рыногунда суроо-талап жана сунуш боюнча тобокелдиктер кыска мөөнөткө каралган мезгил ичинде рынок конъюнктурасына таасири туруктуу эмес. Мунай рыногундагы салыштырмалуу тең салмактуулук 2016-2017-жылдарда мунайга карата салыштырмалуу орточо баанын күндөлүк болжолдоодо бир баррель үчүн 44 АКШ долларында жана 55 АКШ долларында сакталып турушуна өбөлгө түзөт.

2016-жылдын 30-ноябрында ОПЕК курамына кирген өлкөлөрдүн отуруму пландаштырылууда, анда уюмдун ар бир өлкөсү үчүн мунай өндүрүүнүн конкреттүү лимити боюнча маселе каралат (сентябрдагы формалдуу эмес жолугушууда толук бир күнгө 32,5-33 млн мунай баррели диапазонундагы чектөөлөрдүн жалпы көлөмү гана макулдашылган). Мунай казып алуунун төмөндөгөндүгү тууралуу макулдашууну ишке ашыруу маселесинин айланасындагы белгисиздиктин сакталып турушунун алкагында кабыл алынган чечимдер анын ошол же башка тараптагы баа динамикасына таасирин тийгизиши мүмкүн.

Бүтүндөй алганда, азык-түлүк рыногу төмөн деңгээлде калуусун улантууда жана Азык-түлүк жана айыл чарба боюнча Бириккен Улуттар Уюму тарабынан эсептелген азык-түлүк индексинин өсүш динамикасы канттын акырындап кымбатташы менен шартталган. Жана башка азык-түлүк товарлары боюнча баа төмөнкү диапазондо өзгөрүлмө болууда.

Региондун көптөгөн борбордук банктарынын акча-кредит саясаты инфляцияны төмөндөтүүгө багытталган жана инфляция максаттуу көрсөткүчкө жеткенге чейин жана турукташканга чейин катуулатылган мүнөзгө ээ болот.

Россия менен Казакстандын экономикаларынын өнүгүүсү кароого алынып жаткан мезгил ичинде бир аз турукташкан жана бул өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүү болжолдоолору алгылыктуу жакка өзгөргөн. Өз кезегинде, бул орто мөөнөткө каралган мезгил ичинде акча которуулардын агылып кирүүсүнүн турукташуусуна өбөлгө түзөт.

Көмүр суутек руногунда салыштырмалуу туруктуулук жана Россия менен Казакстан экономикаларынын өзгөрүүгө учураган соода шарттарына ыңгайлашуусу орто мөөнөткө каралган мезгил ичинде улуттук валюталардын акырындап чыңдалышын шарттайт.

Жалпысынан, тышкы параметрлер боюнча күтүүлөр жана болжолдоолор өткөн мезгилдегиге салыштырганда олуттуу өзгөргөн деле эмес. Тышкы чөйрө боюнча күтүүлөр иштелип чыккан болжолдоолордо негизги божомол болуп саналат. Бул күтүүлөр өзүнө дүйнөлүк изилдөө агенттиктеринин/институттардын, өлкөлөрдүн расмий органдарынын болжолдоолорун, эксперттик баа берүүлөрдү камтыйт.

Мунайга баа динамикасы соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн орто мөөнөткө каралган мезгилге макроэкономикалык параметрлердин сценарийлерин жана болжолдоолорун аныктайт. Акыркысы өлкөгө экспорттон жана чет өлкөдө иштеп жаткандардын акча которууларынан алынган капиталдын агылып кирүү көлөмүнө, алмашуу курсунун динамикасына жана ички суроо-талапка олуттуу таасирин тийгизет.

Орто мөөнөткө каралган мезгилде регионалдык интеграция жана экономиканын ЕАЭБ шарттарына ыңгайлашуу процесстери улантылмакчы. Бул мезгил ичинде акча-кредит саясатынын максаттуу көрсөткүчтөрүнө жетүү үчүн тарифтик жана салык саясаты өзгөчө таасирин тийгизет.

5.2.1. Базалык сценарий

Тышкы чөйрөнүн көз карашынан алганда 2017-жылы өнүктүрүүнүн базалык сценарийи көмүр суутектин жана азык-түлүктүн дүйнөлүк рыногунда күндөлүк тенденциялардын улантылышын божомолдойт. 2016-жыл ичинде орточо алганда Brent сортундагы мунайдын баасы бир баррель үчүн 44 АКШ долларын түзөт, ал эми 2017-жылы мунайдын баасы 54 АКШ долларына жакын өзгөртүлүп турушу мүмкүн.

Канттын дүйнөлүк рыногунда орун алган өтө жогорку баалар алкагында азык-түлүк рыноктору (ФАО индекси) жогорулоо жагына бир аз корректировкаланып, орто мөөнөткө каралган мезгил ичинде тар диапазондо өз кыймылын уланткан. 2016-жыл ичинде ФАО индекси орточо алганда 160,4 пунктка жакынды түзүп, 2017-жылы 169,3 пунктка чейин өсөт. Өтүп жаткан маркетинг жылы дан эгиндер рыногунда суроо-талаптын жана сунуштун катышы дүйнөлүк рыногундагы дан эгиндерине карата баанын төмөн деңгээлдерде сакталышына шартты түзөт.

Түзүмдүк чектөөлөрдүн сакталышына карабастан, 2017-жылы Россия экономикасы өсүү зонасына өтүп, жылдын жыйынтыгы боюнча 1,1 пайызды түзөт. Инфляция басандоону улантып, жыл боюнча орточо алганда тышкы таасирлердин жок болушунан улам, 5,5 пайызды түзөт. Казакстанда 2017-жылы ИДӨнүн 2,0 пайызга көбөйүшүн жана жыл боюнча орточо алганда инфляциянын 6,5 пайызга чейин бара-бара басандашын күтүүгө мүмкүн.

Ошентип, тышкы чөйрөгө баа берүүлөр баанын ички деңгээлине таасирин тийгизгендиги жөнүндө айтууга мүмкүндүк берет, мында тобокелдиктер 2017-жылдын экинчи жарымында өсүү жагына жылган. Келе жаткан жылы тышкы инфляциянын көрсөткүчү экинчи жарым жылдыкта бара-бара менен өсүш менен оң болоору күтүлүүдө.

Орточо мөөнөткө каралган мезгил ичинде бюджет-салык саясат жагында белгисиздик сакталууда. «2017-жылга каралган республикалык бюджет жана 2018-2019-жылдарга болжолдоолор жөнүндө» мыйзам долбоору бара-бара бюджеттик консолидацияны божомолдойт.

Мындан тышкары, 2017-жылы мугалимдердин эмгек акысын 15,0 пайызга жогорулатуу пландаштырылууда. Калкты социалдык жактан коргоо өнүктүрүү программасына ылайык 2017-жылдын акырында гарантияланган минималдуу кирешенин өлчөмүн 10,0 пайызга жана балдары бар жашоо шарты начар үй-бүлөлөргө ар айлык жөлөк пулдун өлчөмүн жогорулатуу каралууда.

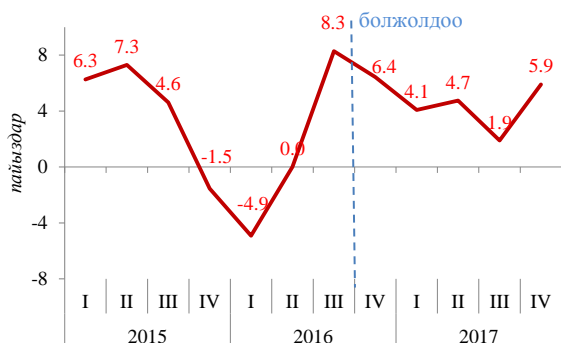
2016-жылдын биринчи жарым жылдыгында ички керектөө калыбына келген, бул импорттун калыбына келишин шарттаган. Жеке керектөө көбүнчө **2016-жылы акча которуулардын агылып кирүү көлөмүнүн** олуттуу көбөйүшүнөн улам түптөлгөн. Алсак, базалык сценарий боюнча акча которуулардын сальдосу 2016-жылы 20,6 пайызга чейин өсөт. 2017-жылы акча которуулардын агылып кирүү боюнча өсүш тенденциясы улантылат. Акча которуулардын агылып кирүү көлөмүнүн көбөйүшү орто мөөнөткө каралган мезгил ичинде ички суроо-талапты колдоого алат жана импорт көлөмүн көбөйтөт.

Тышкы чөйрөнү жана ички шарттарды өнүктүрүү боюнча баа берүүлөрдү эске алганда, 2016-жылдын орто мөөнөткө каралган мезгил ичинде инфляция 5-7 пайыздык таргетирленген маанилерге карата жакын болот. Инфляцияны кармап туруучу негизги факторлордон болуп дүйнөдө жана региондордо азык-түлүккө жана энергопродукцияларга карата төмөн баалар, орточо ички жана тышкы керектөө суроо-талабы, номиналдуу алмашуу курсунун туруктуу траекториясы саналат. Мында, өсүш жагында инфляциялык инерция бюджет-салык саясатынын чаралары жана калктын реалдуу кирешелеринин өсүшү, анын ичинде акча которуулардын өсүшү жана калктын туруктуу инфляциялык күтүүлөрү менен колдоого алынат.

Кыргызстан экономикасынын реалдуу сектору 2017-жылы орточо өсүштү көрсөтөт. ИДӨ ажырымы терс түптөлүп, ал 2017-жыл ичинде дефляциялык таасирин тийгизет.

5.2.1.1-график. Реалдуу ИДӨнү болжолдоо

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

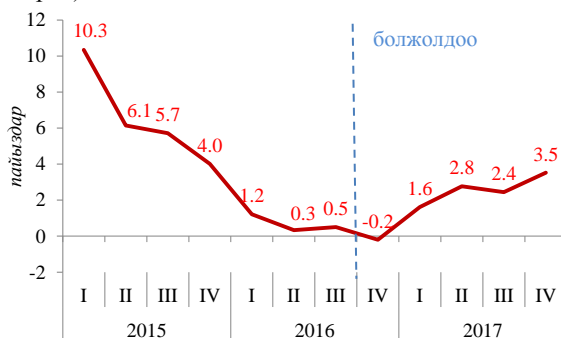

өсүш 5 пайызга жакынды түзөт.

Орто мөөнөткө каралган мезгил ичинде базалык сценарийде инфляция 5-7 пайыздык максаттуу деңгээлден төмөн турат. 2016-жыл жыйынтыгы боюнча керектөө баа индексинин өсүшү (мезгилге карата мезгил) 0,5 пайызды түзөт (2015-жылдын декабрына карата 2016-жылдын декабрь айында – 0 пайыз). 2017-жылы инфляциянын орточо мааниси 3 пайызга жакынды түзүп.

5.2.1.2-график. Инфляцияны болжолдоо

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

басаңдашы да белгиленүүдө. Азык-түлүктөн башка инфляциянын орточо мааниси акыркы беш жыл ичинде 8 пайызга жакынды түзгөн. III чейректе азык-түлүктөн башка инфляциянын көрсөткүчү 5,5 пайызды түзүп, 2016-жылдын IV чейрегинде 3 пайызга жакын мааниге чейин төмөндөшүн улантат.

“Кыргыз Республикасынын 2014-2017-жылдарга каралган электр жана жылуулук энергиясына орто мөөнөттүк тарифтик саясаты” керектөө баа динамикасына олуттуу таасирин тийгизет. Алсак, саатына 150 кВт керектеген калк үчүн тарифтер жогорулабайт, саатына 150 кВт – 700 кВт керектегендер үчүн тариф 2017-жылы 29,8 пайызды түзөт. Жылуулук энергиясына жана ысык сууга тарифтер 2017-жылдын 1-апрелинен тартып 18,2 пайызга жогорулайт.

2016-жылы Кыргыз Республикасынын тышкы секторунун өнүгүүсүнүн аныктоочу факторунан болуп соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө орун алган экономикалык абал жана өлкө экономикасынын орточо өсүшү калууда. Күндөлүк трансферттердин таза агылып кирүү көлөмүнүн оң тенденциясы жана соода

2016-жыл жыйынтыгы боюнча ИДӨнүн реалдуу өсүшү 3 пайызга жакынды, ал эми “Кумтөр” ишканасын эске албаганда өсүш 3,7 пайызга жакынды түзөт. “Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканасында өндүрүштүн өсүшү 2015-жылдагы иштеп чыгуу көрсөткүчүнөн ашпайт. Сектор боюнча экономикалык өсүш айыл чарба сектору (мал чарбачылыгы жана өсүмдүк өстүрүүчүлүк эсебинен) кызмат көрсөтүү жана курулуш секторлору менен колдоого алынат.

2017-жылы реалдуу ИДӨнүн өсүш арымы 4 пайызга жакын белгиленет, ал эми “Кумтөр” ишканасын эске албаганда,

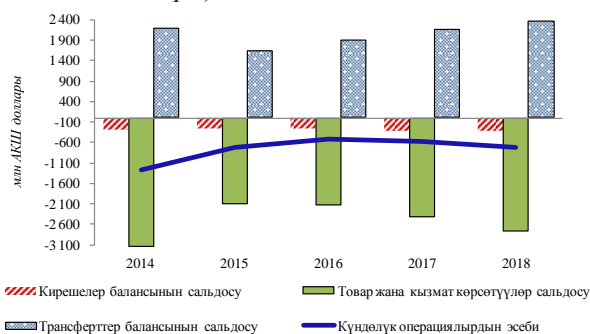
Төмөн инфляциялык инерция энергопродукциялар жана азык-түлүк рыногундагы төмөн баалардан, ошондой эле орточо ички жана тышкы суроо-талаптын дефляциялык таасиринен улам жүрөт. Бүтүндөй 2016-жыл жана анын биринчи жарымында азык-түлүк боюнча керектөө баа индекси терс аймакта орун алып, төмөндөө арымдары кыскартыла баштайт. 2017-жылдын орточо ченинен тартып оң өсүш арымдары менен аймакка өтүү күтүлүүдө.

2016-жылдын III чейрегинен тартып азык-түлүктөн башка инфляциянын

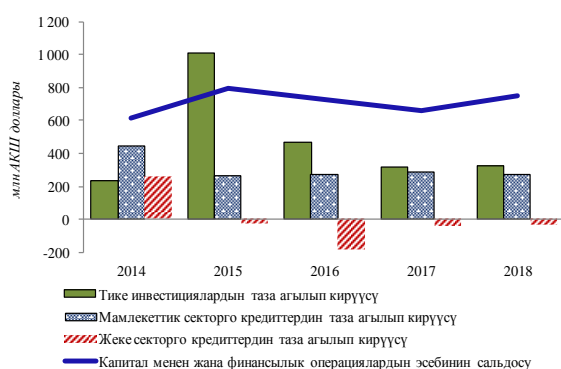
балансынын тартыштыгынын азайышы күндөлүк операциялардын эсебинин тартыштыгынын ИДӨгө карата 8,3 пайызга чейин (531,5 млн АКШ доллары) төмөндөшүн шарттайт.

5.2.1.3-график. Күндөлүк операциялардын эсеби боюнча болжолдуу маалыматтар
(млн АКШ доллары)

мунай продукцияларына карата дүйнөлүк баалардын төмөндөшү, ошондой эле 2016-жылдагы сакталып турган алгылыксыз ички суроо-талап өлкө импортунун динамикасына негизги таасирин тийгизет. Мунай продукцияларынын алып келүү көлөмүнүн төмөндөшү Евразия экономикалык бирлигине мүчө мамлекеттеринен келген импорт көлөмүнүн төмөндөшүнүн негизги себеби болот. 2016-жылдын айкын мезгили үчүн түптөлгөн динамикасын эске алуу менен жылдын жыйынтыгы боюнча импорттун болжолдонгон төмөндөшү 3,2 пайызга чейин корректировкаланган.

5.2.1.4-график. Капитал менен ишке ашырылган операциялар эсеби жана финансылык эсеп боюнча болжолдуу маалыматтар
(млн АКШ доллары)

Болжолдогон мезгил ичинде экспорт көлөмүнүн 5,6 пайызга төмөндөшү күтүлүүдө. 2016-жылы “Кумтөр” ишканасында алтынды казып алуу көлөмүнүн төмөндөшү жана баалуу металлдардын дүйнөлүк бааларынын төмөндөшү экспорттун динамикасына негизги таасирин тийгизет. Алтынды эсепке албастан, 2016-жылдын тогуз айы үчүн экспорттун түптөлгөн терс динамикасын эске алганда 2016-жылдын жыйынтыгы боюнча ушул көрсөткүчтүн 9,9 пайыз деңгээлинде төмөндөшү күтүлүүдө.

2015-жылга салыштырмалуу 2015-жылдагы сакталып турган алгылыксыз ички суроо-талап өлкө импортунун динамикасына негизги таасирин тийгизет. Мунай продукцияларынын алып келүү көлөмүнүн төмөндөшү Евразия экономикалык бирлигине мүчө мамлекеттеринен келген импорт көлөмүнүн төмөндөшүнүн негизги себеби болот. 2016-жылдын айкын мезгили үчүн түптөлгөн динамикасын эске алуу менен жылдын жыйынтыгы боюнча импорттун болжолдонгон төмөндөшү 3,2 пайызга чейин корректировкаланган.

“Күндөлүк трансферттер” статьясы боюнча таза агылып кирүү көлөмүнүн төмөндөшүнүн болжолдоосу өткөн жылдын деңгээлинен жогору 15,6 пайызга чейинки өсүш жагына кайра каралып чыккан. Болжолдоонун кайра каралып чыгышы жыл башындагы караганда, эмгек мигранттарынын 2016-жылдын тогуз ай ичиндеги акча которууларынын өсүш тенденциясы менен шартталган. Натыйжада жеке трансферттердин таза агылып кирүү көлөмүнүн болжолдоосу 19,1 пайызга чейин өсүш жагына корректировкаланган.

2016-жылы капитал менен ишке ашырылган операциялардын жана финансылык операциялардын эсеби тике инвестициялардын агылып кирүү көлөмүнүн төмөндөшү жана башка инвестициялар боюнча агылып кирүү көлөмүнүн көбөйүшү таасиринен улам түптөлөт. Тике чет өлкө инвестицияларынын төмөндөшү 2015-жылы Россиядан келген олуттуу инвестициялар (Россия-Кыргыз өнүктүрүү фондусунун уставдык капиталына салымдар, ошондой эле алтын кен чыккан жерлерге инвестициялар) менен шартталган, алардын көлөмү 2016-жылы олуттуу төмөн болуп калган. Башка инвестициялардын агылып кирүү көлөмү 134,3 млн АКШ доллар өлчөмүндө болжолдонууда, ага өлкөгө резиденттердин чет өлкө активдеринин кайтарылышы, ошондой эле резидент эместер алдында милдеттенмелердин көбөйүшү өбөлгө түзөт. Мурда тартылып келген кредиттер боюнча тейлөө көлөмүнүн

көбөйүшүнөн улам, 2016-жылы жеке секторунун тышкы кредиттеринин таза агылып кирүү көлөмүнүн күтүлүп жаткан кыскаруусу сакталып келүүдө.

Ошентип, 2016-жылдын жыйынтыгы боюнча төлөм теңдеминин сальдосу 248,8 млн АКШ доллар өлчөмүндө оң күтүлүүдө, мында товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр боюнча келечектеги импорттун эл аралык кам активдеринин ордун жабуу критерийлери¹ импорттун 4,1 ай деңгээлинде болжолдонууда.

Бүтүндөй 2017 жана 2018-жылдар ичинде соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө экономика абалынын күтүлүп жаткан алгылыктуу өнүгүүсү өлкөнүн тышкы секторунун көрсөткүчтөрүнүн болжолдоолорун жакшыртууга түрткү берген. Күндөлүк трансферттердин оң динамикасынын калыбына келиши, импорттун экспортко салыштырмалуу олуттуу өсүшү күндөлүк операциялар эсебинин 2017-жылы ИДӨгө карата 9,1 пайыз жана 2018-жылы 11,5 пайыз өлчөмүндө түптөлүшүн шарттайт. Тышкы сооданын алгылыктуу өсүшүнө Кыргыз Республикасынын Евразия экономикалык бирлигинин алкагында бизнести жүргүзүү шарттарына ыңгайлашуусу, ошондой эле ички суроо-талаптын калыбына келиши өбөлгө түзөт, анын натыйжасында соода балансынын тартыштыгын орточо 14,8 пайызга көбөйтүү болжолдонууда.

Россия жана Казакстан экономикаларынын өсүш арымынын калыбына келиши, ошондой эле алардын валюта рынокторундагы туруктуулук жеке трансферттердин түшкөн көлөмүнө оң таасирин тийгизет, алар 2017-жылы 15,1 пайызга жана 2018-жылы 10,9 пайызга өсөт.

Капитал менен ишке ашырылган операциялар жана финансылык операциялар эсеби боюнча капиталдын агылып кирүү көлөмүнүн төмөндөшү күтүлүүдө, алар боюнча түшүүлөрдүн негизги суммасын тике чет өлкө инвестицияларынын агылып кириши, ошондой эле мамлекеттик секторго кредиттердин түшүүсү камсыз кылат.

2017-2018-жылдарда төлөм теңдеминин жалпы сальдосу оң сальдо менен түптөлүшү күтүлүүдө, ал орточо 74,4 млн АКШ долларын түзөт. Товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн келечектеги импортунун дүң эл аралык камдык активдер менен ордунун жабылышы 4,1 ай деңгээлинде сакталып турат.

Кыргыз Республикасынын 2016-2018-жылдарга төлөм теңдеминин иштелип чыккан болжолдоосунда төмөнкү тобокелдиктер сакталууда:

- “Кумтөр” ишканасында алтын кенин казып алуу менен байланыштуу тобокелдиктер;
- мунайга карата дүйнөлүк баанын өзгөрүлмөлүүлүгү;
- соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө экономикалык абалдын начарлашы;
- мамлекеттик сектордо чет өлкө кредиттеринин планда каралган көлөмүнүн толук эмес өздөштүрүлүшү;
- соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө алмашуу курсунун өзгөрүлмөлүүлүгү.

---

¹ Эл аралык валюта фондусунун методологиясына ылайык эл аралык камдык активдерге конвертацияланган валюталардагы (АКШ доллары, евро, фунт стерлинг, япон йенасы, швейцария франкы, австралия доллары жана канада доллары) гана активдер киргизилген.

1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр

(эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек ичинде)

Көрсөткүчтүн аталышы	Өлчөө бирдиги	2015				2016		
		I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.	II ч.	III ч.
1. Суроо-талап жана сунуш¹ (эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, реалдуу өсүш арымы)								
Номиналдык ИДӨ, чейрек ичинде	млн сом	80 709,7	92 915,4	120 251,0	129 759,4	78 799,0	97 238,1	134 046,1
ИДӨ	%	6,3	7,3	4,6	-1,5	-4,9	0,0	8,3
Кумтөрдү эске албаганда, ИДӨ	%	2,4	4,7	3,7	6,2	1,0	1,4	5,6
Ички керектөө	%	1,2	0,3	-2,9	-16,2	0,2	5,3	-
Инвестициялар	%	-3,4	-7,5	-18,1	6,1	-23,2	0,4	-
Таза экспорту	%	-13,2	-5,8	-34,6	-40,5	0,2	16,4	-
<i>ИДӨнүн өндүрүүсү:</i>								
Айыл чарба	%	0,6	1,6	7,3	10,2	1,5	3,9	3,5
Өнөр жай	%	20,3	26,9	6,2	-37,5	-25,1	-11,4	29,7
Курулуш	%	-3,2	6,7	-0,2	35,1	0,1	6,2	13,1
Кызмат көрсөтүү	%	3,2	3,0	3,4	4,6	2,5	1,8	4,4
анын ичинде соода жүргүзүү	%	5,2	5,2	6,6	8,0	4,8	5,3	11,6
2. Баалар²								
Керектөө баа индекси (КБИ)	%	110,3	106,1	105,7	104,0	101,2	100,3	100,5
Керектөө баа индекси (КБИ), мезгилдин акырына карата жылдык мааниде	%	108,5	104,5	106,4	103,4	100,5	101,3	99,7
Базалык КБИ	%	109,7	107,6	106,5	105,2	103,0	101,8	101,0
<i>КБИ, товарлар жана кызмат көрсөтүүлөрдүн негизги топтору боюнча:</i>								
Азык-түлүк товарлары	%	111,9	103,6	102,2	97,5	93,6	92,3	93,8
Азык-түлүктөн башка товарлар	%	112,2	110,4	109,0	111,6	111,7	110,8	110,0
Алкоголдук ичимдиктер, тамеки	%	109,5	108,9	110,1	111,8	108,5	107,6	105,3
Тейлөө	%	106,0	106,9	107,4	106,6	106,5	105,2	104,6
<i>КБИ, мүнөздөмөсү боюнча классификациялоо:</i>								
Акциздик товарлар	%	111,4	109,0	107,7	109,4	110,0	109,6	108,3
Жөнгө салынуучу баа	%	116,9	114,9	117,9	122,1	109,6	109,3	105,2
Инфляциянын рыноктук денгээли	%	106,3	106,9	107,4	107,8	107,8	106,4	105,5
3. Тышкы сектор³ (ИДӨ карата пайыздарда)								
Соода балансы	%	-36,1	-35,8	-33,7	-30,4	-31,4	-33,8	-31,5
Күндөлүк операциялар эсеби	%	-17,7	-19,2	-17,3	-11,1	-8,7	-10,2	-8,1
Товарлар жана кызмат көрс. экспорту	%	45,1	42,6	41,7	40,7	40,1	39,4	39,2
Товарлар жана кызмат көрс. импорту	%	86,0	83,3	78,2	72,8	72,4	74,0	73,3
4. АКШ долларынын алмашуу курсу (бир мезгилдин акырына карата)								
	сом	63,8736	62,0788	68,8359	75,8993	70,0158	67,4860	67,9346
5. Монетардык сектор (эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, өсүш арымы)								
Улуттук банктын эсептик чени, мезгилдин акырына карата	%	11,00	9,50	10,00	10,00	8,00	6,00	6,00
"Овернайт" депозити боюнча чен, мезгилдин акырына карата	%	5,00	3,00	4,00	4,00	1,00	0,50	0,25
"Овернайт" кредити боюнча чен, мезгилдин акырына карата	%	14,00	12,00	12,00	12,00	10,00	7,50	7,25
Банктар аралык кредит рынокундагы орточо алынган пайыздык чендер, чейрек ичинде		10,28	10,02	7,14	9,66	10,50	2,70	3,76
<i>анын ичинде:</i>								
РЕПО бүтүмдөрү боюнча	%	10,50	9,96	7,14	9,45	9,44	1,59	1,76
улуттук валютада кредиттер боюнча		15,00	18,00	-	11,62	13,25	7,84	4,11
чет өлкө валютасында кредиттер боюнча		1,41	-	-	-	-	-	-
7 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	11,00	9,50	9,67	10,00	2,18	1,44	0,27
Акча базасы	%	-16,2	-9,5	-4,3	4,0	17,2	16,7	20,5
Банктардан тышкаркы акчалар (M0)	%	-19,9	-15,7	-7,0	2,3	17,5	18,6	20,6
Акча топтому (M1)	%	-17,7	-14,3	-5,6	1,7	21,0	25,5	29,4
"Тар" мааниде колдонулуучу акча массасы (M2)	%	-13,2	-13,6	-5,7	-0,1	17,2	25,8	31,5
Акча массасы (M2X)	%	0,9	0,5	10,0	14,9	13,1	16,7	15,2

¹ Улуттук Статистика Комитетинин маалыматы боюнча Кыргыз Республикасынын Улуттук Банктын эсептик көрсөткүчтөрү

² Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети

³ ИДӨгө карата катыш акыркы төрт чейректи камтыган өзгөрүлмө жылдык маалыматтардын негизинде эсептелинген. III - чейректин алдын ала алынган маалыматтары.

2-тиркеме. Глоссарий

Базалык инфляция – бул, баанын кыска мөөнөттүү, түзүмдүк жана сезондук өзгөрүүлөрүн эске албаган инфляция: инфляция көрсөткүчүн эсептөөдөн сезондук же тышкы факторлорго жана административдик-белгиленген тарифтерге шартталган, товарларга баанын өсүшү алынып салынат.

Мамлекеттик казына векселдери – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн кыска мөөнөттүү (3, 6 жана 12 айлык) дисконттук мамлекеттик баалуу кагаздары. Финансы министрлиги МКВлардын эмитенти болуп саналат. МКВларды жайгаштыруу Улуттук банк тарабынан өткөрүлгөн аукциондор аркылуу жума сайын ишке ашырылат. Аукциондорго катышуу укугуна тике катышуучулар ээ. Юридикалык сыяктуу эле, жеке адамдар да Кыргыз Республикасынын МКВларынын ээси боло алышат. Чет өлкө инвесторлорунун МКВлар рыногуна кирүү мүмкүнчүлүгү чектелген эмес. МКВлардын экинчилик рыногундагы бүтүмдөр Улуттук банктын электрондук соода системасы аркылуу жүзөгө ашырылат, ал катышуучуларга МКВларды өз жумуш ордуларынан сатып алуу/сатуу боюнча операцияларды ишке ашырууга мүмкүнчүлүк берет.

Мамлекеттик казына облигациялары – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн пайыздык кирешеси (купон) жана жүгүртүү мөөнөтү 1 жылдан жогору болгон узак мөөнөттүү мамлекеттик баалуу кагаздар. Финансы министрлиги МКОнун эмитенти болуп саналат. Улуттук банк, МКОнун чыгарылыштарын тейлөө боюнча башкы агенти болуп саналат.

Акча базасы – Улуттук банктын жүгүртүүгө чыгарылган нак акчалар боюнча милдеттенмеси жана Улуттук банктын башка депозиттик корпорациялар алдындагы улуттук валютадагы милдеттенмеси.

Акча топтому – ликвиддүүлүк деңгээли боюнча классификацияланган акча массасы: M0; M1; M2; M2X.

M0 – банктардан тышкаркы нак акча.

M1 – M0 + резиденттердин улуттук валютадагы которулма депозиттери.

M2 – M1 + резиденттердин улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттери.

M2X – M2 + резиденттердин чет өлкө валютасындагы эсептешүү (күндөлүк) эсептери жана депозиттер.

M2X акча топтомуна камтылган депозиттер – жеке адамдардын жана юридикалык жактардын депозиттери, ошондой эле башка финансы-кредиттик мекемелердин депозиттери, мында Өкмөттүн жана резидент эместердин депозиттери алынып салынат.

Башка депозиттик корпорациялар – борбордук банктан башка, бардык финансы-корпорациялар-резиденттер, финансылык ортомчулук алардын ишинин негизги түрү болуп саналат жана алар кеңири мааниде колдонулуучу акча массасынын (M2X) улуттук аныктамасына камтылган милдеттенмелерди чыгарышат.

Долларлаштыруу – АКШ долларынын өздүк улуттук валютага ээ өлкөнүн ички акча жүгүртүүсүндө кеңири колдонулушу.

Инфляция - белгилүү бир убакыт аралыгында баалардын жалпы деңгээлинин өсүш тенденциясы, ал товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр куржунунун үй чарбаларынын керектөө чыгашаларынын түзүмүндө салмактанып алынган наркын эсептөөнүн негизинде өлчөнөт. Кыргыз Республикасында инфляция деңгээлин мүнөздөгөн көрсөткүчтөн болуп керектөө баа индекси саналат.

Номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекси (НЕАК) – бул, номиналдуу алмашуу курсунун салмактанып алынган орточо алынган маанисин түшүндүрөт. Анда өлкөдө кароого алынып жаткан мезгил ичинде орун алып турган баанын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдөгү баага карата өзгөрүү тенденциясы эске алынбайт.

Керектөө баа индекси – керектөөчүлөр тарабынан өндүрүштүк эмес максатта сатылып алынган товарлар жана кызматтар топтомунун наркынын өзгөрүүсү чагылдырат. Бул көрсөткүч инфляцияны өлчөө ыкмаларынын бири болуп саналат, ал калк тарабынан керектелген негизги товарлар куржунунун баасына салыштырууга негизденген жана чогуу алгандагы керектөөдө бул товарлардын салыштырма салмагына ылайык салмактанып алынган.

Реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекси (РЭАК) – бул, номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун, соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө орун алып турган баанын салыштырмалуу өзгөрүүсүнө ылайык келген өлчөмгө корректировкаланган орточо салмактанып алынган маанисин түшүндүрөт. РЭАК өлкө валютасынын соода боюнча алдыңкы өнөктөш өлкөлөрдүн валюталарына карата салмактанып алынган айкын алмашуу курстарын эсептөөнүн негизинде аныкталат.

Ноталар – бул, Улуттук банк тарабынан жүгүртүүгө чыгарылган дисконттук мамлекеттик баалуу кагаздар. Улуттук банктын Акча-кредиттик жөнгө салуу комитетинин чечими боюнча, ноталар 7, 14 жана 28 күн мөөнөтүнө чыгарылат. Ноталар боюнча максималдуу кирешелүүлүк аукцион өткөрүлгөн күнгө карата аныкталган эсептик ченге барабар белгиленет.

Репо операциялары – келечекте белгилүү бир күнү, алдын ала макулдашылган баада кайра сатуу/сатып алуу милдеттенмеси менен экинчилик рыногунда мамлекеттик баалуу кагаздарды сатып алуу/сатуу операциясы.

Төлөм теңдеми – резиденттер жана резидент эместер ортосунда белгилүү бир мегил ичинде ишке ашырылган экономикалык операциялардын суммардык түрүн чагылдырган отчет.

Төлөм теңдеминин сальдосу – чет өлкөлөрдөн түшүүлөр менен чет өлкөлөргө төлөмдөр ортосунда келип чыккан айырма.

Соода балансынын сальдосу – экспорттун жана импорттун наркынын ортосунда келип чыккан айырма.

Эсептик чен – бул, акча кредит саясатынын инструменти, ал борбордук банк тарабынан белгиленген пайыздык ченди жана экономикада акча ресурстарынын наркын аныктоодо негизги багыт берүүчү катары кызмат кылат.

3-тиркеме. Кыскартуулардын тизмеси

ИДӨ	ички дүң өнүм
МКВ	Мамлекеттик казына векселдери
МКО	Мамлекеттик казына облигациялары
КСМ	күйүүчү-майлоочу материалдар
ЕБ	Европа бирлиги
ЕАЭБ	Евразия экономикалык бирлиги
ЕББ	Европа борбордук банкы
КБИ	керектөө бааларынын индекси
КЭР	Кытай Эл Республикасы
КР	Кыргыз Республикасы
КРБР	Кредиттик ресурстардын банктар аралык рыногу
Улуттук банк	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы
КРУБ	Казах Республикасынын Улуттук банкы
НЭАК	номиналдуу эффективдүү алмашуу курсу
ОПЕК	Мунайды экспорттоочу өлкөлөр уюму
РЭАК	реалдуу эффективдүү алмашуу курсу
АКШ	Америка Кошмо Штаттары
ФОб	экспорттер өлкөнүн чек арасындагы баа (free on board)
ФРС	АКШнын Федералдык резерв системасы (Federal Reserve System)
РФББ	Россия Федерациясынын Борбордук банкы
УСК	Улуттук статистика комитети
FAO (FAO)	Бириккен улуттар уюмунун азык-түлүк жана айыл-чарба уюму (Food and Agricultural Organisation of the United Nations)